KULTÚRA

ROČNÍK XII. – č. 1 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 13. JANUÁRA 2009

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,00 €

Očami súčasníka

EMIL VONTORČÍK

Slovo „prorok“ u súčasníka evokuje predstavu vykladača budúcnosti. Ale proroci v biblickom chápaní boli vlastne „hlasmi volajúcimi na púšti“, tlmočníkmi Božej vôle Izraelitom, či už vo vzťahu k desatoru, alebo vo vzťahu ku konkrétnej udalosti dejín, ku konkrétnemu stavu spoločenstva Božieho ľudu. V každom prípade boli strážcami morálky vyvoleného národa a vykladačmi znamení čias... V Katolíckej cirkvi túto funkciu vykonáva pápež a omilostené osoby, ktoré povstávajú v každom národe, najmä v ťažkých dobách. Aj v časoch totality mali sme takéto osobnosti. Pamätám si, ako sme v Dubčekovej ére v r. 1968 obnovovali v Nitre Maticu slovenskú. Na zasadnutie prípravného výboru, ktorý zvolal vtedajší riaditeľ Okresnej knižnice Ferko Halama, prišiel aj MUDr. Pavol Strauss s manželkou. Vedeli sme o ňom, že je morálnou autoritou v našom nitrianskom prostredí, a preto sme po schôdzi zotrvali s ním v živom rozhovore. Na pretras sa dostal aj Bergmanov film Mlčanie, ktorý práve vtedy prišiel do našich kín a vzbudil veľkú ozvenu i pohoršenie. Boli sme zvedaví na mienku kresťanskej autority. Nikdy nezabudnem zmysel toho, čo nám vtedy povedal Dr. Pavol Strauss: „Človek má mnoho telesných i duchovných aktivít a intimít a nejde s nimi na trh, aby si zachoval sebaúctu i úctu k telesnosti druhých. Ale Bergman prekročil vo filme tabu našej civilizácie, a to sa modernému človeku v budúcnosti vypomstí. Dovolil vstúpiť pornografii do umenia... a už to nikto nestiahne späť, ale naopak...“ Asi takto by som reprodukoval koncept jeho poznámok.

Prečo to na úvod spomínam? Pretože táto udalosť mi po štyridsiatich rokoch prišla na um, keď som čítal knihu kardinála Korca „Sloboda ako dar - či záhuba?“ Ako vo svojej analýze morálneho stavu ľudskej spoločnosti (I. diel), tak aj v návode, ako žiť dôstojný život kresťana v dnešných časoch (II. diel), zdôrazňuje význam morálky a to do tej miery, že ju pokladá za kľúčovú vo vzťahu človeka k človeku i k Bohu. Relativizácia morálnych zásad spoločnosti podmieňuje podľa neho nielen spoločenský, ale aj ekonomický život každej krajiny. Keď kardinál Korec písal túto svoju knihu, to ešte ekonómovia netušili, kam svetovú ekonomiku privedú nezodpovedné činy v peňažníctve, bankovníctve i v politike.

Šťastný je ten národ, ktorý má svojich vlastných prorokov a kazateľov pre každú dobu. Tieto veľké osobnosti ducha vidia ďalej za obzor doby, ktorú žijeme a vedia sledovať svet a hodnotiť ho očami súčasníkov a vykladať znamenia čias, ktoré sú predo dvermi. Lebo nová éra, do ktorej sme vkročili v novom miléniu, je stále náročnejšia na pochopenie zmyslu našej existencie. Časy oboch totalít 20. storočia boli veľmi kruté, hádam najkrutejšie v doterajších dejinách ľudstva, ale zrozumiteľné pre široké vrstvy obyvateľstva: odveký zápas dobra a zla sa na javisku dejín odvíjal v čierno-bielom podaní. V každom prípade bolo jasné, kto je na akej strane a komu slúži. Výnimkou hádam bola Dubčekova éra, ktorá v nás vzbudila ilúzie o „socializme s ľudskou tvárou“, hoci na druhej strane je neodškriepiteľné, že znamenala otvorenie väzníc a revíziu procesov a nástup k ideologickému i mocenskému rozkladu komunistického svetového systému. Pravda, nešlo to tak hladko, lebo okupačné jednotky vrhli načas spoločenský vývoj v Česko-Slovensku späť na dvadsať rokov a obyvateľstvo rýchlo vyviedli z politickej eufórie a ponorili do dlhodobej apatie.

Dnes je iná doba. Do popredia sa vysúvajú noví vodcovia v politickej i v duchovnej sfére, ale skutočné zámery a posuny v zápase o dušu človeka sa odohrávajú v diskrétnych svetových centrách a ostávajú viac menej skryté pred očami nezasvätenej verejnosti. Národy sú stavané pred hotovú vec. Vidíme to aj v rámci formovania budúcej tváre našej EÚ. Niekedy to človeku pripadá tak, akoby ani nebol záujem o to, aby široká verejnosť v jednotlivých členských štátoch poznala podstatné prvky Lisabonskej zmluvy, ale podstatné je len to, aby zdvihla ruky, pokiaľ ju o to vôbec niekto požiada a odsúhlasila... Až neskôr sa prebudia aj široké masy, keď prijaté normy budú nadnárodné vrchnosti vyžadovať plniť... Pre našu dobu, ktorá poskytuje plnú slobodu vyznania a to nielen majoritnej spoločnosti, ale aj všetkým menšinám, charakterizuje dôraz na individuálnu slobodu a zachovanie ľudských práv každého jednotlivca. Ako sami dobre vidíme, ani demokracia nás neoslobodila od problémov. Odstránila hrubé defekty totality, ale priniesla nové problémy a konflikty, najmä pnutie medzi majoritnou spoločnosťou a menšinami. V náboženskej oblasti demokracia poskytuje plnú slobodu vyznania, ale ... stále citeľnejšie sa prejavuje snaha istých kruhov preniknúť do náboženských centier, do cirkví a cez ich predstaviteľov a kazateľov ovplyvňovať masy veriacich postupne, nebadane, ale jednoznačne,,,, až nakoniec môže sa stať, že zistíme, že to čo nám kážu a predkladajú ako spoločenské štandardy nie je v súlade so slovami Krista, ale v skutočnosti proti jeho učeniu! Pre takúto dobu je potreba smelých a múdrych ľudí, ktorých nemožno ničím kúpiť.

V tejto zložitej dobe, v ktorej žijeme, nie je ľahké nájsť vplyvného človeka, dokonca ani v ústavných kruhoch, ktorého by nebolo možné kúpiť. (V istom období si kategória tzv. nezávislých poslancov založila na tomto princípe slušný biznis.) Vie sa to a verejne sa s tým kalkuluje.

(Pokračovanie na 4. strane)

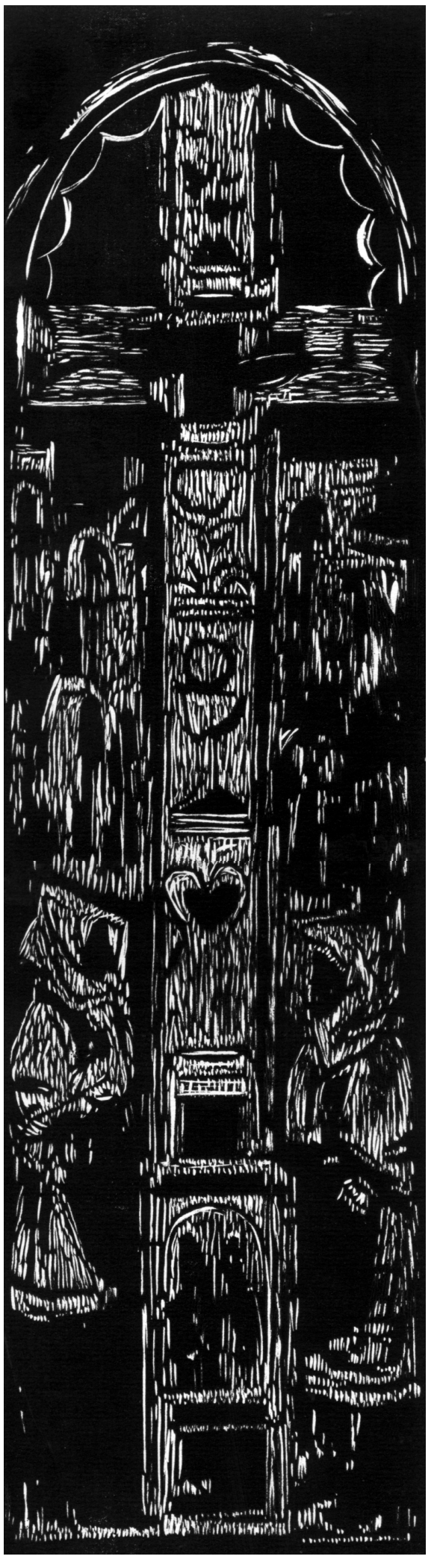

Jozef Ilečko: Detva, linorez (1975)

Pyramída

TEODOR KRIŽKA

Aj Slovenská republika má za sebou kauzy pyramídových hier. Tento spôsob „požičiavania si“ finančných prostriedkov nielen na osobné obohatenie jednotlivcov, no aj na sponzorovanie ich vlastnej beztrestnosti, ktorá sa nedá dosiahnuť inak ako mocenským krytím, však nie je slovenské špecifikum. Návod na takéto postupy k nám prišiel zo zahraničia. Dnes sa ukazuje, odkiaľ. Svetová finančná kríza má predsa presné ohnisko vzniku a je dôsledkom práve takýchto pyramídových hier globálneho charakteru. Ľudská civilizácia sa ešte ani len nepriblížila k zbožšťovanému globálnemu univerzalizmu, a už sa v plnej nahote ukázal démonický charakter tejto pseudoidey, v mene ktorej boli fanatici ochotní rozpútať dokonca vojny. K moci sa prestali dostávať osobnosti schopné vnímať pravé ideály humanizmu, ktorými sa tak radi prikrývajú zástancovia osvieteného oslobodenia človeka, a heslá o rovnosti, bratstve a slobode sa ukázali ako cesty dláždené k novým formám mentálneho, duchovného a i materiálneho zotročenia. Na rozdiel od čias Rímskej ríše sa súčasným pretendentom na svetovládu vidí ekonomickejšie, ak sa novodobý otrok živí sám. Vytvorili mu „konkurenčné“ prostredie, aby si vážil aj to málo, čo padá z ich stolov, lebo v opačnom prípade na jeho otrocké miesto čaká množstvo iných, omnoho úbohejších jedincov. A aby sa nezamýšľal nad tým, kde to je vlastne spútaný neviditeľnými okovami, dopujú ho nekonečnými dávkami pakultúry, masírujúc jeho zotročené ego ľstivou chválou, že je to „in“. Ale sofistikovaná „správa vecí verejných“, ktorá sa mala navrátiť „k tobě, lide“, ako sugestívne spieva Marta Kubišová, ráta aj s možnosťou odporu. Preto už preventívne delí mládež na dva tábory bojujúce za dve jánusovské tváre zla. Vytvára ilúzie zmysluplného života, hoci práve týmito ilúziami životy mladým generáciám kradne. Púšťa im do žíl alkohol, sex a drogy, úzkosť a stratu zmyslu premieňa na zmysel ľudskej existencie a keby ani to nestačilo, má predsa na také nepoučiteľné prípady ťažkoodencov.

V koľkýchže to mierových misiách bojujú internacionálne armády pod hlavičkou nadnárodných organizácií? A kladie si vôbec niekto otázku, kto sponzoroval morálne a materiálne rozličných dobrodruhov, ktorí za odmenu vytvárajú ohniská konfliktov po celej planéte, no najmä tam, kde smerujú ekonomické záujmy vyspelých krajín? Vari to je cesta, ako odstrániť nepohodlné autority národných štátov, že sa najskôr korumpujú, huckajú na kompromitujúce činy a potom odstraňujú zvnútra revolučnou cestou, či otvorenou vojenskou intervenciou s tým, aby vydobyté pozície agresora udržali pod kontrolou medzinárodné mierové sily?

(Pokračovanie na 2. strane)

JOZEF HLUŠEK

Nebojme sa

Chamtivosť - „obžerstvo“, považujú kresťania za jeden z hlavných hriechov. Ľudia ju väčšinou vnímajú iba ako nepeknú povahovú črtu konkrétneho človeka, hoci ide o ťažko vyliečiteľnú chorobu duše. V tomto zmysle sa však o nej nehovorí, ani lekári (psychiatri) jej nevenujú takmer žiadnu pozornosť. Literatúra, tá ju skúma oddávna, často poukazuje na jej rakovinovú podstatu a ešte častejšie sa z nej vysmieva, je to ale málo účinný liek, keďže sa naďalej rýchlosťou epidémie šíri po celom svete. Ona je príčinou aj súčasnej svetovej krízy, na ktorej sa pasie a bude pásť ako imelo na vysýchajúcich stromoch. Prosto, ona je prapríčinou takmer každého zla. Je matkou závisti aj nenávisti, kvôli nej zavraždí brat brata, kvôli nej vedú národy a štáty vojny, kvôli nej prepukajú pouličné nepokoje i krvavé revolúcie, v ktorých opäť nachádza živnú pôdu pre svoje bujnenie. Je to tak od nepamäti sveta. Jej pandémia máva pre ľudstvo horšie dôsledky ako pandémia cholery, či AIDS.

Na chamtivosť sa aj v čase mieru zomiera vo veľkom a nezomierajú na ňu - a kvôli nej - iba ľudskí jedinci, ale celé štáty, ba aj civilizácie. Ona nepozná pokoru, zľutovanie, zomiera na ňu láska aj empatia, čo akoby predznamenávalo definitívny koniec všetkého. Poobzerajme sa len pozornejšie okolo seba, koľko manželstiev stroskotalo kvôli chamtivosti jedného z partnerov. Z hľadiska výsledku a dôsledkov je úplne jedno, či išlo o chamtivosť po sexe alebo majetku. A rozpad rodín, to je začiatok rozpadu štátu, to je v konečnom dôsledku koniec ľudskej civilizácie.

Ryba smrdí od hlavy, hovorí staré slovenské porekadlo, ktoré platí to aj v tomto prípade. Chamtivosť prenikne všade, no čím bližšie k vrcholu pyramídy moci sa dostane, tým ľahšie sa šíri potom ďalej navôkol, aj dole medzi pospolitý ľud a umocňuje svoje zhubné účinky. Pripomeňme si na prahu nového roka iba niektoré z jej minuloročných obetí:

Prebiehala u nás drastická kampaň na záchranu nenarodených detí. Pomohla nám? Ktovie koľko detí v minulom roku neprišlo na svet - iba na Slovensku - kvôli chamtivosti a koľko ich kvôli chamtivosti na tento svet prišlo. Takáto štatistika sa u nás, žiaľ, nerobí.

Médiá priniesli správy aj o tom, že na pohľad zdravé a milé, usmievavé ženy okradli bezbranných starkých o ich celoživotné úspory, že iná chamtivosťou nakazená osoba okradla imobilného človeka o jeho invalidný vozík, iného o jeho osobitne upravený automobil a že na chamtivosť „chorý“ hochštapler okradol o byt matku s malými deťmi. Pri tomto podlom skutku mu sekundoval rovnakou chorobou „postihnutý“ vysokoškolsky vzdelaný exekútor.

Chamtivosť zavraždila počas jediného roka v našom malom štáte predavačku, krupierku, taxikára, pumpára a namále mal aj farár. Tento výpočet jej smrteľných obetí však nie je ani zďaleka úplný. Chamtivosť sa už dávno zahniezdila v rovnošatách policajtov i colníkov, v advokátskom, prokurátorskom aj v sudcovskom talári, v poslaneckých laviciach aj ministerských kreslách. Existuje ešte vôbec oblasť nášho verejného života - o politickom nehovoriac - skadiaľ by bola bývala vykázaná? Veď medzi jej obeťami sú od ešte nenarodených ľudských bytostí, ľudia každého veku, až po zomierajúcich, či mŕtvych seniorov, ktorým sa chamtivec neštíti ukradnúť ešte aj zlatý zub zo zatvorených úst.

Aj toto nám priniesol rok 2008. Môžeme teda s pokojným svedomím povedať, že nám bolo vlani lepšie ako v roku 2007? Prirodzene, „v globále“ áno, lenže stačí to na to, aby sme vyjadrili spokojnosť s vývojom našej spoločnosti? Sotva. Znepokojujúce sú najmä príznaky našej ľahostajnosti. Namiesto odsúdenia, protestu, vyžadovania nápravy, nad chamtivosťou už iba mávneme rukou a prehodíme: „Ako sa kradlo kedysi, kradlo sa aj včera a kradne sa aj dnes - ak nie ešte viac“, akoby sme rezignovali na slušný štát. To nie je dobré vysvedčenie pre nás, no najmä pre politikov „v činnej službe“.

Štát môže a má proti chamtivosti nasadiť celý súbor „preventívnych a represívnych mechanizmov“. Výkonnú moc by mali v tomto ťažení podporovať nezávislé médiá i rôzne „Transparency...“, nie konjukturálne, ale principiálne - padni komu padni, (DSS alebo, napr, ministrovi).

Už pri svojej prvej návšteve Slovenska (22. 4 1990), nás pápež Ján Pavol II. posmeľoval: „Slováci, nebojte sa“. Tieto slová zopakoval aj počas druhej návštevy nášho štátu (11. - 14. 9. 2003), no akoby ich boli počuli iba chamtivci. Lenže ony, pápežove slová, mali posmeliť nás, aby sme sa okrem iného ani ich, chamtivcov, nebáli. Nuž, nebojme sa, postavme hrádzu chamtivosti v nás i tej okolo nás. Ak to dokážeme, rok 2009 bude dobrý rok, požehnaný.

Pyramída

(Dokončenie z 1. strany)

Už iba slepý nevidí, že všetka táto expanzia novodobých mocenských kást, opierajúcich sa o kapitál ukradnutý samým obetiam, si na ospravedlnenie vytvára celý systém filantropných skupín a skupiniek, ktorých činnosť je iba skrytým kupovaním márnomyseľných duší za chvíle na výslní, za vedecké a umelecké ocenenia, za podenkovú existenciu na titulných stranách novín a časopisov a pod.

Ale teraz to celé krachlo. Teraz sa ten úpadok vyvalil ako z dobre ukrývanej rany hnis. Otázkou zostáva, čo bude nasledovať. Či aj táto kríza nie je iba ďalšou z jánusovských tvárí moci, ktorá sa už vymkla spod kontroly a šíri sa ako záplavová vlna, tak veľmi podobná na opisy démonov.

Na záver už iba poznámka akoby z iného súdka. Slovenská televízia pripravila program, v ktorom účinkovali poprední umelci s názvom Dovidenia koruna, vitaj euro! Kládol som si otázku, či je to čaro nechceného, alebo ozaj autor tohto názvu tuší, že korune nedávame zbohom, iba jej vravíme dovidenia. V tejto situácii sa mi žiada poznamenať, že kompetentní by nemali v nijakom prípade fyzicky likvidovať zanikajúce platidlá, ale ich dobre uskladniť - nielen pre dejiny, no aj pre prípad, že sa nám ešte zíde. Ten čas vôbec nemusí byť ďaleko.

TEODOR KRIŽKA

Kresba: Andrej Mišanek

Stredná Európa verzus karpatská kotlina?

Pokušenia sú všade. Aj v politike. Nemôže tomu zabrániť ani skutočnosť, že politika je jednou z foriem kultúry. Karen Horneyová, významná predstaviteľka psychológie kultúry píše, že človek je vystavený dvom veľkým pokušeniam. Pokušeniu byť neohraničený a pokušeniu rýchlo vybŕdnuť z problémov. Tie dve veľké pokušenia sú prítomné aj vo veľkej časti maďarskej politiky. Ich historickým synonymom je pojem karpatská kotlina. Tam ležalo kedysi Uhorsko, ktoré minimálne v posledných dvoch storočiach svojej existencie bolo priestorom, kde maďarská politika podľahla týmto dvom veľkým pokušeniam. Byť neohraničený nakoniec vzalo na seba podobu maďarizácie nemaďarských národov, ktoré v Uhorsku žili a Slováci boli medzi prvými na rade. Aj to druhé pokušenie, rýchlo vybŕdnuť z problémov, malo podobu iluzívnej predstavy o vojne ako o podujatí, ktoré rýchlo skončí víťazstvom. Patrí sem ilúzia o vojne ako o poli cti, prejave mužskej slávy, vojna, ako vojenská sláva, predstavy, ktoré popierajú vojnu ako najhoršie riešenie. To boli tie stavovské povstania. A tak začala aj prvá svetová vojna. Byť neohraničený a rýchlo vybŕdnuť z ťažkostí.

V súčasnosti veľká časť maďarskej politiky má tendenciu podľahnúť týmto pokušeniam. Naráža však na hranice susedných štátov. Slovenska, Rumunska, Srbska, Chorvátska, možno aj Slovinska. Relevantnejším kultúrnym, politickým, geografickým pojmom tohto priestoru, najmä z hľadiska jeho perspektívy, nie je karpatská kotlina, ale stredná Európa. O tom by mala hovoriť politika na Slovensku. Referenčné body tohto pojmu sú významnejšie spojené so súčasnosťou a budúcnosťou ako pojem karpatská kotlina. Tento pojem už v etymológii tohto slova prináša silnú väzbu na prírodný útvar Karpaty.

Považujem Maďarov za stredoeurópsky národ a sami by sa mali takto vnímať, a to je ale aj úloha naučiť sa žiť s inými stredoeurópskymi národmi. Pretože tie už nie sú ochotné spolunažívať z iluzórnymi predstavami, ktoré majú svoj zdroj v už spomenutých dvoch veľkých pokušeniach. Riziko týchto pokušení môže byť prekonané kresťanským vedomím, že je nad nami bytosť, ktorá je neohraničená, že to teda nie sme my sami. Ale že môžeme transcendovať k tejto bytosti nad nami.

Zaiste, každý väčší celok sa chce poznávať aj v jeho bližšom okolí. Tu je možno pestovať povedomia stredoeurópanstva v kontextoch Európskej únie. Udržiavať rozdelenie západ - východ, ktoré zodpovedalo podmienkam komunizmu, už nie je správne. Nezodpovedá to vývojovým potrebám Európy. Je potrebné poznať vývojové potreby jednotlivých národov a byť si pritom vedomý rizika týchto dvoch veľkých pokušení. Aj finančná kríza dnešných dní je dôsledkom toho, že finančné správanie sa podľahlo týmto dvom pokušeniam. Zjednocuje nás teda úloha čeliť týmto dvom veľkým pokušeniam a formulovať svoje vývojové potreby. Mala by to byť cesta, ktorú naznačil Ján Pavol II. Od hodnoty ľudskej osoby k hodnote národa. To znamená, že nie my ľudia sme neohraničení, ale že je tu bytosť, ktorá nás presahuje, je nad nami, o ktorej nám hovorí kresťanské náboženstvo a ku ktorej môžeme transcendovať.

A čo s utrpením, ktoré sme prežili? Veď maďarizácia bol pokus zabiť iný národ! Nuž, možno ho obetovať v kostole na oltári za prehĺbenie kresťanstva nielen u našich južných susedov, ale v európskom priestore vôbec. Iba tak sa dajú prekonať tieto dve veľké pokušenia.

STANISLAV HVOZDÍK

Reforma myslenia?

Je načase, aby sme začali vychovávať občanov štátu k národnej hrdosti a úcte k tradíciám a histórii národa. Narážam na problém nacionalizmu, ktorý sa na Slovensku presadzuje ťažko, niekedy v kŕčovitej, ba aj radikálnej forme, alebo vôbec. Bolo by dobré a prospešné, keby sa aj do osnov základných škôl dostávali prvky, ktoré by vyzdvihovali tradície Slovenska, históriu krajiny a približovali by vo väčšom meradle naše osobnosti dejín. Veľmi príjemná predstava je zavedenie školských uniforiem, aby sa predišlo konfliktom medzi žiakmi vznikajúce z nerovnakého sociálneho statusu ich rodičov a teda z nerovnakého prístupu k statkom. Ďalšia príjemná predstava je, že začiatok a koniec vyučovania by sa začínal štátnou hymnou v školskom rozhlase, napríklad hoci len každý pondelok. Tieto nenáročné kroky, uskutočniteľné v školách, by prospeli k tomu, aby sa z detí stali postupne dospelé osobnosti, ktoré by cítili hrdosť k národu, ku ktorému patria, ale aj u príslušníkov národnostných menšín by to prospelo k vytvoreniu hrdosti na krajinu ako spoločnú vlasť.

Národné povedomie by sa dalo zvýšiť aj napríklad takými symbolickými aktmi ako vyvesovanie slovenskej vlajky nielen na štátnych budovách a budovách samosprá, ale aj v oknách domácností počas štátneho sviatku SR. Je to akt normálny a bežný v celej Európe. V Nemecku, Grécku, Belgicku, Rakúsku, Taliansku, v USA a vo mnohých ďalších krajinách je absolútne bežnou záležitosťou, že ľudia majú vyvesené národné vlajky aj celoročne a dokonca s nimi jazdia aj na autách. Toto pozdvihuje národné vedomie a hrdosť ku krajine, preto by sa to malo začať praktikovať aj na Slovensku. Je jednoduchý akt prihlásenia sa k odkazu predkov a k vlastnému národu a jeho štátnosti. V poslednom čase som sa dokonca stretol s názormi, že ak človek vyvesí slovenskú vlajku, ako keby propagoval myšlienky radikálnych hnutí. Vlajka by sa preto mala opäť stať normálnou súčasťou života spoločnosti vo všetkých oblastiach.

Tieto kroky nespomínam náhodou. Trápi ma nedostatočné sebavedomie Slovákov a slabá hrdosť na krajinu, ktorá im dala vzdelanie a vychovala ich. Trápi ma, že Slováci, ktorí odchádzajú do zahraničia, ako keby zabúdali, odkiaľ vyšli a hneď prevezmú všetky cudzie tradície a spôsob života a dobrovoľne sa zriekajú svojho pôvodu. Príklad by sme si mali brať napríklad z Grékov či Arménov alebo Židov, ktorých je vo svete rozutekaných niekoľko miliónov, ale aj napriek tomu v cudzích krajinách im na domoch vejú vlastné vlajky, majú svoje typické reštaurácie a hlásia sa otvorene k odkazom svojich predkov a ctia si ich.

Samozrejme, rozvíjanie lásky ku domovine u detí sa musí praktikovať v súlade s výchovou k tolerancii a poznaním aj iných národov Európy a sveta. Nebolo by tiež šťastné, keby to niekto zle pochopil a chcel by Slovenský národ stavať do nadradenej pozície. Treba budovať spoločnosť národne uvedomelú, tolerantnú ku všetkým členom spoločnosti a takú, z ktorej by si brali príklad aj iné národy a štáty.

ANDREJ HOMOLA
študent politológie

JOZEF HLUŠEK

Pád Ameriky

Univerzitný profesor ekonómie a medzinárodnej politiky na Univerzite Johna Hopkinsa vo Washingtone DC., severoamerický politológ japonského pôvodu, Francis Fukuyama(1), ktorého preslávila najmä esej 'Koniec histórie a posledný človek (1992), vo svojom najnovšom článku, uverejnenom 4. 10. 2008 v časopise „Newsweek“, píše o súčasnej situácii v USA. Napriek tomu, že je (a či bol) „ideovým prorežimistom“, svoj článok pomenoval „Pád Ameriky“, čo našich, slovenských, „priateľov Ameriky“ zrejme priviedlo do takého úžasu, z ktorého (vari iba dočasne) onemeli. Preto sa o ňom slovenské médiá (podľa mojich vedomostí) ani slovkom nezmienili.

O čo v článku ide? Stručne, podľa autora, ekonomika USA vybočila zo svojej dlhodobej trajektórie a strmo sa rúti do priepasti. Hrozí pritom, že so sebou strhne aj zvyšok sveta. Zodpovedný za túto situáciu je samotný americký model, známy trvalým presadzovaním dogmy „menej vládnutia“, v dôsledku čoho Washington nechcel (a nevedel) regulovať finančný sektor. Fukuyama píše:

Implózia investičných bánk s najdlhšou históriou v USA, zmiznutie viac ako trilióna dolárov na trhu s cennými papiermi a záplata takto vytvorenej diery sumou 700 000 miliónov dolárov na úkor amerických poplatníkov. To sú na Wall Streete také rozmery trhliny, že iba ťažko by mohla mať gigantickejšie rozmery. No a zatiaľ čo sa Američania pýtajú, prečo musia platiť podobnú sumu, aby zabránili ekonomickému rozvratu, niektorí hĺbavejší z nich diskutujú nehmotnú, potenciálne oveľa vyššiu škodu, ktorú finančná kríza spôsobuje „značke“ Amerika. Dve myšlienky, od základu americké, dominovali vo svetovej verejnej mienke už od začiatkov 80. rokov, keď bol za prezidenta USA zvolený Ronald Reagan. Tou prvou bola určitá vízia kapitalizmu: myslelo sa, že zavedenie nízkych daní a málo regulácie a zásahov vlády do ekonomiky by sa následne mohli stáť motorom hospodárskeho rastu. Reaganizmus skoncoval s tendenciou posledného storočia, keď sa v USA a inde vo svete posilňovali právomoci vlády. Deregulácia sa dostala na program dňa nielen v USA, ale postupne na celom svete.

Jemná moc

Druhá nosná idea videla USA ako širiteľa liberálnej demokracie po celom svete, pričom sa táto považovala za najlepšiu cestu k otvorenejšiemu a všestranne úspešnejšiemu medzinárodnému poriadku. USA svoju moc a vplyv šírili a živili nielen tankami a dolármi, ale aj tým, kvôli čomu väčšina ľudí považovala americký vládny systém za natoľko atraktívny, že chcela reformovať svoje krajiny na spôsob, ktorý politológ Joseph Nye(2) onálepkoval ako „ jemná moc“. Ťažko pochopiť, ako ľahko tieto znaky pravosti značky USA stratili dôveru, ako sa zdiskreditovali. Svet sa o období rokov 2002 až 2007 tešil z periódy bezprecedentne vysokého ekonomického rastu, preto bolo Spojeným štátom ľahko ignorovať tých európskych socialistov a latinsko-amerických populistov, ktorí obviňovali tento ekonomický model (USA) a nálepkovali ho ako „kovbojský kapitalizmus“. Lenže teraz motor rastu - americká ekonomika- vykoľajil zo svojej trate a hrozí, že strhne so sebou aj zvyšok sveta. Ešte horšie je, že vinníkom tohto stavu je samotný americký model: s mantrou „menej vlády-riadenia“, ktorá v Amerike i samotnej Bushovej administratíve vládla, Washington nemal chuť regulovať primerane finančný sektor a dovolil hrôzostrašne poškodiť zvyšok spoločnosti.

Demokracia z toho vyšla zbavená lesku dokonca už predtým. Raz, keď sa ukázalo, že Saddám Hussein nevlastnil zbrane hromadného ničenia a Bushova administratíva, usilujúc sa dať svetu nový dôvod intervencie v Iraku, sa snažila vojnu ospravedlniť spájajúc ju so širšou „agendou slobody“. Zrazu sa podpora demokracie stala hlavnou zbraňou vo vojne proti terorizmu. Pre mnohých ľudí na celom svete americká rétorika o demokracii však vyznievala ako ospravedlnenie rozširovania hegemónie USA.

Voľba, pred ktorou stojíme, má väčší dosah ako kampaň k prezidentským voľbám. Americká značka bola postavená pred fundamentálnu skúšku v momente, keď iné modely - čínsky alebo ruský- sa zdajú čoraz atraktívnejšie. Reštaurovať naše dobré meno a oživiť dopyt po našej značke je v mnohých aspektoch rovnako dôležité, ako stabilizovať finančný sektor. Barack Obama i John McCain ponúkajú na splnenie tejto úlohy rozdielne sily, no pre oboch to bude boj na strmom svahu, ktorý bude trvať roky. A nemôžeme s ním dokonca ani začať, pokým nepochopíme, čo zlyhalo, ktoré prvky amerického modelu sú rozumné, ktoré sa neuviedli do praxe a ktoré z nej musia byť odstránené.

Mnohí komentátori označili krach Wall Streetu za koniec Reaganovej éry. O tom niet pochýb, a to ani vtedy, ak by bol McCain v novembri zvolený za prezidenta. Veľké myšlienky sa rodia v kontexte neobyčajnej historickej éry. Málo ich prežije, keď sa kontext dramaticky zmení. Preto, lebo politika má snahu kmitať zľava doprava v generačných cykloch. Reaganizmus (či v jeho britskej forme thaetcherizmus) boli dobré vo svojich časoch. Od New Deal-u(3) Franklina Roosevelta v tridsiatych rokoch minulého storočia, vlády na celom svete neurobili viac pre neustály ekonomický rast ako oni. V sedemdesiatych rokoch sa veľké rozvinuté štáty a ich ekonomiky označené ako červené, ukazovali byť vysoko disfunkčné. Telefóny boli drahé a ťažko dosiahnuteľné, letecká preprava bola prepychom pre bohatých a väčšina ľudí sporila v bankách na nízko úročených a regulovaných účtoch. Programy ako Pomoc rodinám s deťmi demotivovali chudobné rodiny pracovať a manželov zotrvávať v manželskom zväzku. Reaganovsko-thatcherovská revolúcia uľahčila prijímanie pracujúcich do zamestnania a ich prepúšťanie, vyvolajúc tak veľkú bolesť kvôli tomu, že tradičné priemyselné odvetvia krachovali. Ale položila tiež základy na takmer tri dekády rastu a vznik nových sektorov ako informatika, technológia a biotechnológia. Medzinárodne sa Reaganova revolúcia ako 'Washingtonská dohoda', pod plášťikom ktorej Washington - a inštitúcie pod jeho vplyvom ako MMF a SB - donútili rozvojové štáty otvoriť svoje ekonomiky. Hoci na jednej strane 'Washingtonská dohoda' bola napádaná zvyčajne populistami ako Venezuelčan Hugo Chávez, na druhej strane úspešne utlmila bolesť z krízy v Latinskej Amerike, kvôli jej dlžobám zo začiatkov osemdesiatých rokov, keď sa štátmi ako Argentína a Brazília šírila hyperinflácia.

Podobné politiky v prospech trhu sú aj v pozadí premien Číny a Indie na mohutné svetové ekonomiky. A pre prípad, že by ktosi potreboval viac dôkazov, bolo by možné pozrieť si najextrémnejšie svetové príklady, exZSSR a ďalšie komunistické štáty. V r. 1970 po všetkých stránkach zaostávali za svojimi kapitalistickými rivalmi. Ich implózia po páde Berlínskeho múra potvrdila, že také štáty, s blahobytom nafúknutým steroidmi, boli historickou slepou uličkou.

Koniec jednej éry

Ako všetky transformačné pohyby aj Reaganova revolúcia stratila svoju trajektóriu, pretože pre mnohých jej nasledovníkov sa premenila z pragmatickej odpovede blahobytného štátu na vývojové excesy, na ideológiu, ktorá nemá chybu. Jestvovali dve posvätné predstavy: prvá, že znižovanie daní by sa malo samofinancovať a druhá, že finančné trhy by sa mali samoregulovať. Do roku 1980 konzervatívci boli konzervatívcami aj finančne, t. j. neboli ochotní utrácať viac ako vyberú prostredníctvom daní. Ale reaganománia priviedla na svet myšlienku, že akákoľvek virtuálna daň, či poplatok, by mali stimulovať rast takým spôsobom, že vládnutie-riadenie by malo skončiť v okamžiku, keď sa dosiahne podiel na zisku (takzvaná Lafferova krivka).(4)

Tradičné hľadisko bolo vlastne korektné: ak krátiš dane bez toho, aby si znížil spotrebu, výsledkom bude škodlivý deficit. Preto Reaganovo zníženie daní v 80-tych rokoch produkovalo obrovský deficit; fiškálny prírastok za Clintona v 90-tych rokoch zasa produkoval prebytok a Bushove zníženie daní na začiatku XXI. storočia vyprodukovalo ešte väčší deficit. Ani fakt, že ekonomika v rokoch Clintonovej administratívy rástla tak rýchlo, ako počas vlády Reagana, nenížil dôveru konzervatívcov v krátenie daní ako hlavného kľúča k hospodárskemu rastu. V tomto zmysle bolo najdôležitejšie to, že počas niekoľkých dekád globalizácia maskovala defekty takéhoto uvažovania.

Svet akceptoval dolár, a to dovoľovalo americkej vláde mať deficit a pokračovať v užívaní nadsadeného rastu, čo si žiaden iný štát nemohol dovoliť. To bol aj dôvod, prečo viceprezident USA, Dick Cheney, promptne inštruoval prezidenta Busha, že lekcia 80-tych rokov ukázala, že „deficity sú nezaujímavé“.

Druhá dogma viery v éru Reagana, tzn. v užitočnosť finančnej deregulácie, bola podnecovaná alianciou opravdivých veriacich v túto dogmu s firmami z Wall Streetu. Pre deväťdesiate roky bola ako doktrína akceptovaná aj demokratmi. Argumentovali, že trvalé regulácie ako tá, ktorú prináša Glass-Steagallov zákon(5) z éry depresie - ktorý separoval obchodné banky od investičných - škrtili inovácie a podkopávali konkurenčnú schopnosť finančných inštitúcii USA.

Na prvý pohľad by sa zdalo, že argumenty sú pravdivé. No deregulácia sama osebe vytvárala tok nových finančných produktov, ktoré sú srdcom aktuálnej krízy. Niektorí republikáni si to ešte neuvedomili a (vrátane ich alternatívneho návrhu zákona o odkúpení) chceli by navrhnúť výraznejšie krátenie daní pre vysoko rizikové fondy. Problémom je, že Wall Street je veľmi rôznorodý, (odlišný), napríklad, Silicon Valley(6), kde ľahká regulácia je vyslovene prospešná.

Finančné inštitúcie sa opierajú o dôveru, ktorá môže prekvitať iba vtedy, ak vlády zabezpečia, že sú transparentné a berú na seba riziká, ktorým môžu byť vystavené peniaze od iných ľudí. Finančný sektor má tiež v odlišností vzájomné väzby, pretože napr. krach jednej finančnej inštitúcie škodí nielen jej akcionárom a zamestnancom, ale tiež nevinným osobám (to, čo ekonómovia márnivo nazývajú „vonkajšie negatíva“). Symptómy toho, že Reaganova revolúcia zablúdila, sa stalo jasné počas poslednej dekády. Jeden poplach spôsobila finančná kríza v Ázii v r. 1997-1998. Štáty ako Thajsko a Južná Kórea riadiac sa radou a nátlakom Američanov, liberalizovali svoje kapitálové trhy začiatkom 90. rokov. Halda horúcich peňazí začala prúdiť cez ich ekonomiky, vytvárajúc tak špekulatívnu bublinu, aby potom, pred prvým signálom problémov, unikli. V rovnakom období štáty ako Čína a Malajzia, ktoré nepokračovali podľa americkej rady a svoje finančné trhy držali uzatvorené a striktne regulované, sa nachádzali v menej háklivej pozícii.

Druhý poplašný signál, to je akumulácia štrukturálneho deficitu USA. Čína a iné štáty začali po r. 1997 skupovávať doláre, ako súčasť stratégie pôsobiacej proti devalvácii ich mien a na udržanie chodu ich továrni, čo mala byť ochranná hrádza štátu voči finančným šokom. Preto im prišla vhod Amerika post 11-S; pre nás to bolo signálom, že by sme si mohli dovoliť krátiť dane, financovať opileckú spotrebu, platiť dve vojny a v rovnakom čase mať aj fiškálny deficit. Rastúci deficit, ktorý to vyvolalo - 700 000 miliónov dolárov ročne od r. 2007 - bol jasne neudržateľný; skôr alebo neskôr sa mohlo zahraničie rozhodnúť, že USA neboli až takým dobrým miestom pre investovanie ich peňazí a pád dolára signalizuje, že sme sa dostali do tohto bodu. Jasne, v protiklade k tomu, čo si myslí Cheney, deficit je dôležitý. Dokonca aj doma to bolo jasné už pred kolapsom Wall Streetu. V Kalifornii sa v r. 2000-2001 vymkli spod kontroly ceny elektriny. Bol to výsledok deregulácie v štátnom energetickom trhu, s ktorým spoločnosti bez škrupúľ ako Enron hrali hru vo výhode. Ten istý Enron spoločne s inými firmami už v r. 2004 skrachovali kvôli tomu, že dostatočne nerešpektovali účtovné predpisy. Chybné smerovanie USA však začalo dlho pred uplynulou dekádou, pretože zisky z ekonomického rastu neboli rozdeľované, ale tiekli len k bohatším a vzdelanejším Američanom, avšak platy robotníckej triedy stagnovali. A konečne, fušerská okupácia Iraku i odpoveď na hurikán Katrina odhalili slabosť verejného sektora, ktorá je výsledkom dekád nedostatočného financovania a nízkej prestíže, ktorú od čias Reagana požívajú funkcionári tohto sektora.

Toto všetko pripomína, že éra Reagana musela už dávno skončiť. Čiastočne sa tak nestalo preto, lebo Demokratická strana USA nedokázala verejnosti prezentovať presvedčivých kandidátov a argumenty, ale tiež kvôli osobitému aspektu Ameriky, ktorý robí našu krajinu veľmi odlišnú od Európy. Tam (v Európe) občania, príslušníci pracujúcej triedy a menej vzdelaní, volia socialistov, komunistov a iné ľavicové strany na základe svojich ekonomických záujmov. V Spojených štátoch možno kmitať zľava doprava. Príslušníci pracujúcej triedy boli časťou veľkej demokratickej koalície Roosvelta počas New Deal-u, koalície, ktorá vytvorila Veľkú spoločnosť(7) Lyndona Johnsona v 60. rokoch. Ale začali voliť republikánov počas rokov Nixona a Reagana, potom v 90. rokoch sa obrátili ku Clintonovi a za Georgea W. Busha sa vrátili do tábora republikánov. Keď volia republikánov, je to preto, lebo kultúrne otázky ako náboženstvo, vlastenectvo, hodnoty rodiny a vlastníctvo zbraní prevyšujú otázky ekonomické. Táto skupina voličov rozhodne vo voľbách v novembri nezávisle od ich celkového množstva, v hŕstke nerozhodnutých štátov ako Ohio či Pensylvánia. Budú inklinovať k odlišnejšiemu a na Harvarde vzdelanému Obamovi, ktorý reflektuje ústretovejšie ich ekonomické záujmy? Alebo sa spoja kvôli tomu, s čím by sa mohli lepšie identifikovať pri McCainovi a Sarah Palinovej? Bolo USA treba hospodársku krízu najväčších rozmerov od r. 1929 - 1931 na to, aby ona mohla priviesť k moci demokratickú administratívu?

Prieskumy naznačujú, že v tomto smere učiníme obrat v novembri 2008. Iný rozhodujúci komponent americkej značky je demokracia a schopnosť USA pomáhať ostatným demokraciám po celom svete. Táto idealistická línia v zahraničnej politike USA bola v minulom storočí jej konštantou, od Ligy Národov Woodrowa Wilsona cez Štyri slobody Roosevelta(8), až k výzve Reagana Michailovi Gorbačovovi, aby zbúral Berlínsky múr.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

POZNÁMKY:

1. FRANCIS FUKUYAMA - (27.10.1952 , Chicago) je vplyvný americký politológ. Je členom Prezidentskej rady k otázkam bioetiky, zakladajúcim členom Projektu pre nové americké storočie. Myšlienky prezentované v tomto projekte tvoria jadro filozófie neokonzervativcov, ktorý je považovaný za jeden fundamentálnych prvkov, špeciálne v oblasti zahraničnej politiky. Bol aktívnym podporovateľom prezidenta G.W.Busha. V r.1998 podpísal spolu s ďalšími osobnosťami (Robert Kagan, Richard Perle, William Kristol, John Bolton...) list adresovaný prezidentovi Clintonovi v prospech 2.vojny s Irakom. Využila ho propagačne následná (Bushova) administratíva. Neskôr sa stáva kritickejší k zahraničnej politike USA až sa od nej napokon dištancuje. Napísal publikácie The End of History and the Last Man, 1989, The Social Virtues and the Creation of Prosperity, 1995 Human Nature and the Reconstitution of Social Order, 1999 Consequences of the Biotechnology Revolution, 2002 Governance and World Order in the 21st Century, 2004 America at the Crossroads, 2006*

*2. JOSEPH NYE - (*19.1.1937) Profesor politológie na Harward. univ. zaviedol do politologickej praxe termín „jemná moc“ (nežná moc), v r.1990 vo svojej knihe Bound to Lead: The Changing Nature of American Power a ďalej rozviedol v knihe Soft Power: The Means to Success in World Politics, ktorá vyšla v USA v r.1994. Týmto široko diskutovaným no často používaným termínom najmä v oblasti zahraničnej politiky sa spôsob presadzovania vlastných záujmov, ktorý je jemný, bystrý, dôvtipný, na rozdiel od spôsobu v ktorom sa používajú metódy otvoreného nátlaku a sily, vrátane ozbrojenej. Prof. Nye je propagátorom „jemnej moci“ v americkej politike.*

3. THE NEW DEAL - súbor programov zavedených počas vlády prezidenta Franklina D. Roosevelta v USA v rokoch 1933-37 s cieľom podporiť, ozdraviť a zreformovať ekonomiku USA počas svetovej hospodárskej krízy. Boli prijaté zákony, ktoré zvyšovali právomoci vlády v oblasti bankovníctva, poľnohospodárstva a verejnej sociálnej starostlivosti. Bola zavedená minimálna mzda a stanovená dĺžka pracovného týždňa. Bola tiež umožnená širšia účasť odborov na rozhodnutiach majiteľov firiem najmä v priemyselných odvetviach. Zaviedol sa systém dôchodkov a povinné príspevky na dôchodky počas pracovného života. Bol vytvorený Úrad na kontrolu cien.

*4. LAFFEROVA KRÍVKA - zobrazuje vzťah medzi daňovou sadzbou a daňovým výnosom. S rastom sadzby dane rastie aj daňový výnos, no len po vrchol krivky, potom sa daňový výnos znižuje, pretože prehnane vysoká daň zvyšuje daňové úniky, oslabuje ekonomickú výkonnosť a podnecuje k presunu kapitálu do zahraničia. Vysoké dane tiež oslabujú motiváciu zamestnancov k zvyšovaniu produktivity práce. Tieto faktory spôsobia následné zníženie daňového základu a daňových príjmov. A. Laffer - *14. 8. 1940 v Youngstowne, Ohio, ekonóm, bývalý poradca amerického prezidenta Ronalda Reagana, napísal o.i. The Laffer Curve: Past, Present, and Future (2004), Supply Side Economics: Financial Decision-Making for the 80s.*

5. GLASS -STEAGALLOV ZÁKON (Glass-Steagall Act) - zákon o bankách, ktorý bol prijatý v r.1933 po vlne bankrotov bánk v období r.1929-1933. Zásadné zmeny, ktoré zákon priniesol boli tieto: Komerčným bankám A) zakázal, ktoré boli súčasťou Federálneho rezervného systému USA, ručiť za akcie a dlhopisy, distribuovať ich a obchodovať s nimi. (Zákaz sa nevzťahoval na vládne cenné papiere, municipálne dlhopisy a depozitné certifikáty.) Súčasne im zakázal spájať sa s firmami, ktoré sa angažovali v oblasti investičného bankovníctva. B) obmedzil možnosti nákupu cenných papierov na dlhové cenné papiere, ktoré boli schválené regulačnými orgánmi. Viedlo to k rozdeleniu bánk na dva základné typy: (malo)obchodné a investičné.

6. SILICON VALLEY - oblasť (priemyselný raj), v ktorej sídlia firmy zaoberajúce sa vysokými technológiami, napr.Apple computer, eBay, Gogole, Intel, Oracle corp. a i. Je tu najväčšia koncentrácia miliárdarov na svete.

7. VEĽKÁ SPOLOČNOSŤ - spoločnosť v ktorej by všetci občania mali rovnaké možnosti a vysokú kvalitu života. Amerika mala byť vlasťou všetkých. Predchádzali tomu pomerne úspešne realizované mnohé sociálne programy, napr. boja proti rasovej diskriminácii a chudobe. Zaviedla sa federálna podpora vzdelávania, umenia i sociálnych záležitostí vrátane penzií a i. V r. 1965 sa zdalo, že všetko sa vyvíja správnym smerom, keď Američania dosahovali najväčšiu prosperitu a najvyšší stupeň vzdelanosti vo svojej histórii. Vývoj zvrátila Vietnamská vojna.

8. ŠTYRI (ZÁKLADNÉ) SLOBODY PODĽA F.D.ROOSVELTA - vymenoval ich v jednom zo svojich rozhlasových príhovorov k občanom 6.1.1941. Podľa neho sú to sloboda prejavu, sloboda náboženstva, sloboda chcieť a oslobodenie od strachu

Očami súčasníka

(Dokončenie z 1. strany)

Ak sa napr. v parlamente navrhne zákaz zvyšovania platov pre tú alebo onú kategóriu ústavných činiteľov, ihneď sa na tejto pôde ozvú hlasy: Povedie to k nárastu korupcie... Nespomínal by som tieto notoricky známe javy nášho (a nielen nášho!) politického a spoločenského života, keby neboli signálom veľkého úpadku mravnosti.

Napriek tomu, aj v tejto dobe, keď sa s úplatkami počíta ako vo vnútroštátnej, tak aj v medzinárodnej politike, máme medzi sebou stále dosť vynikajúcich a neúplatných ľudí, osobností aj na vysokom spoločenskom postavení. K takýmto nezlomným a verným nositeľom pravdy patrí aj náš Ján Chryzostom kardinál Korec, ktorý sa práve v januári tohto roku dožíva 85 rokov neobyčajne plodného života. Sformovala ho nielen jezuitská škola, ale aj totalita a väznice komunistického Česko-Slovenska. Tak ako povedal hneď po novembri 1989 pražský arcibiskup, dnes kardinál Miloslav Vlk, komunistický režim zanechal na každom z nás svoju stopu, formoval každého z nás. Pravda, ponajviac nás učil kompromisom so svedomím, aby bol aj vlk sýty... Ale tých silných, ktorých nezlomili výsluchy a väzenie, učil neústupnosti a otváral im dvere k osobnej slobode aj v najťažších chvíľach životnej existencie a poníženia. Osobnosť tajného biskupa Jozefa Korca bola známa mnohým ľuďom z disentu. My, čo sme ho vtedy ešte nepoznali, po Novembri priblížili jeho prejavy a knihy. Desiatky titulov, napísaných pre zasvätený okruh čitateľov disentu a vydaných ako samizdaty, zostali naraz po novembri odtajnené a čoskoro začali vychádzať nové.

Chvalabohu, po novembri vznikol aj celý rad vydavateľstiev, ktorých edičná činnosť sa snaží dohnať to, čo sme za vyše štyridsať rokov komunistického vydavateľského monopolu zameškali a to nielen v náboženskej a filozofickej literatúre, ale aj v historiografii, sociológii, informačných vedách a v spoločenských vedách vôbec. Ale zisťujeme po dvoch desaťročiach, že sa to už vlastne ani dohnať nedá. Veď napr. v slovenčine doteraz nevyšiel hádam ani len jeden preklad z najvýznamnejších diel anglického historika Paula Johnsona. A keď vyšli v češtine jeho „Intelektuáli“, dielo ktoré silno ovplyvnilo dve generácie mládeže v slobodnom svete, bolo ihneď znevážené I jeho autor v obsiahlej recenzii v Literárnom týždenníku na pokračovanie. Problém však nie je len v tom, že vydavateľská politika pravicových a kresťanských vydavateľstiev zdá sa byť dosť živelná a neraz má človek dojem, akoby ani nebol záujem ísť po kľúčových dielach, ktoré v súčasnosti ovplyvňujú intelektuálnu vrstvu sveta. Vydáva sa dosť náboženskej literatúry. ale v nich nerezonuje naša doba: mnohé vydavateľstvá akoby pokrivkávali za dobou a jej problémami. Jedno je isté, že aj tie najskvelejšie príklady vzorného náboženského života uplynulých epôch nevyvážia potrebu autorov a svetcov, ktorí sa prihovárajú súčasníkovi jeho rečou a pozerajú sa na svet jeho očami.

Sila hovoreného i písomného prejavu kardinála Korca je naopak práve v tom, že oslovuje čitateľa i poslucháča jeho rečou, pozerá sa na svet jeho očami a vykladá Kristovu blahozvesť cez prizmu súčasnosti. Tí z jeho odporcov, ktorí si uvedomujú silu jeho slova a životného príkladu, spustili naň mnoho osočujúcich kampaní. Najviac sa ich odohralo za komunistického režimu, po odtajnení jeho biskupského svätenia a po prijatí v Ríme pápežom Pavlom VI. Ale neumlčali ho. Azda najvážnejšie stretnutie a konfrontácia na intelektuálnej úrovni sa odohrala v marci posledného roka existencie komunistickej moci v Česko-Slovensku. Bratislavská televízia ešte v dňoch 13. - 16. marca 1989 priniesla ošklivý protináboženský a tým aj protislovenský (vzhľadom na väčšinové katolícke obyvateľstvo Slovenska) filmový seriál pod názvom Kríž v osídlach moci, zakončený besedou o tzv. klerikalizme a klérofašizme na Slovensku. Biskup Korec nenechal tento hrubý akt prekrúcania dejín a proticirkevného štvania bez povšimnutia. Reagoval naň písomne 27. apríla 1989 a jeho reakcia sa aj bez masmediálnej podpory rozšírila na celé Slovensko. Nelenila ani ŠtB, predvolali ho na vypočúvanie a pokúsili sa mu vlámať do bytu. Nebyť toho, že biskup Korec bol už vo svete známou osobnosťou (doktorát v USA, Hlas Ameriky) a nebyť toho, že niektorí špičkoví funkcionári Štátnej bezpečnosti už poznali náčrt scenára budúceho vývoja politických udalostí vo svete, nebolo by biskupovi Korcovi toto jeho neohrozené vystúpenie prešlo bez ďalšej ujmy na zdraví. Veď ešte v druhej polovici 80. rokov boli zavraždení katolícki kňazi v SSR!

Prišiel November a pre veriacich a odporcov režimu konečne nastala doba slobodného výdychu a slobodného prejavu kresťanskej pravdy v zmysle všetkých deklarácií ľudských práv a iných záväzkov o ochrane svedomia, slobodného vyznávania náboženstva, atď. Stalo sa, ale iba nakrátko, v čase počiatočnej eufórie rúcania elektrického drôteného oplotenia železnej opony, oddeľujúcej „socialistický láger“ od slobodného sveta. Eufória zakrátko skončila, keď sme sa stali svedkami delenia spoločenského majetku a následných dôsledkov na náš každodenný život. Zanedlho aj v oblasti ideológie a náboženského prejavu sme zistili, že nás exponenti a vyznávači iných ideologických prúdov a náboženstiev potľapkávajú po pleciach, ale len dovtedy, pokým sa neohradíte, že trváte na svojej pravde. A vtedy naraz uvidíte, že títo cudzí spasitelia obrátia k vám tvár a že táto tvár je plná zášti, posmechu, ba aj nenávisti voči Kristovmu evanjeliu lásky... Tento prístup je všeobecný a nie je o nič odchodnejší ani vo vzťahu k nášmu otcovi kardinálovi.

Kardinál Korec je takou osobnosťou v našom národe, že ju nemôže nikto prehliadnuť, bez ohľadu na to, či verí v Boha alebo nie. Podstatné je otvoriť jeho knihu a začítať sa, potom vás už jeho slovo nepustí. Jeho náboženské eseje totiž hovoria o našom dnešnom živote a jeho svetské, literárne eseje sú odrazom jeho hlbokej viery... Preto tí, ktorým prekážal svojou tvorbou a vystupovaním, dúfali, že po Novembri pri tom množstve povinností, ktoré mu zo dňa na deň padli na hlavu ako, od r. 880 v poradí 83. sídelnému nitrianskemu biskupovi i ako kardinálovi a neostane mu čas na publicistickú a kazateľskú činnosť, že ho prehluší svet. Ale nestalo sa tak. Pamätám sa, ako sme si s kamarátom hovorili pred marianskou púťou na nitriansku Kalváriu: „Čo nám tohto roku povie otec kardinál, ako bude reagovať na to a na to...“ Doteraz nikdy nesklamal a v pravý čas pozdvihol svoj hlas. Až sa to zneľúbilo aj demokratom. Preto sa potešili, že odišiel do dôchodku. Už si viacej dovolili, ale on odpovedal, verejne v tlači. Ešte šťastie, že tu máme aj nejakú národnú kresťanskú tlač! Keď to teda nepomohlo, prestali o ňom hovoriť. Keď dnes prestane o vás hovoriť rozhlas, televízia, tlač, internet. ako by ste neexistovali... Nám obyčajným ľuďom to nevadí, a ani by sme nechceli sa dostať medzi súčasné „celebrity“. Ale čo by bol Ján Krstiteľ, keby ho boli umlčali pri Jordáne? Svedomie národa nesmie byť umlčané... A on nemlčal. Za tých päť rokov, čo odišiel do dôchodku, vydal šesť či sedem kníh. Každá kniha je aktuálna a každá odpovedá na otázky súčasného náboženského, mravného a spoločenského života a každá vidí svet očami súčasníka a vo svojej výpovedi neuhýba kvôli nikomu a ničomu vpravo ani vľavo, nie preto, že to vo svojom postavení v cirkvi a v spoločnosti vonkoncom nepotrebuje, ale preto, že taký bol vždy, že pravda a jej obhajoba bola jeho chlebom každodenným po celý jeho pohnutý a dobrodružný život.

Za najdôležitejšie dielo, ktoré vydal po odchode do dôchodku, možno považovať knihu „Sloboda ako dar - či záhuba?“. Toto dvojzväzkové dielo podáva podrobnú a prenikavú analýzu súčasného stavu ľudskej spoločnosti u nás i vo svete a zaslúži našu pozornosť v tomto článku. Myšlienky, ktoré nám autor podáva v tejto svojej knihe i v aktuálnych článkoch na túto tému, vedú niektorých odborníkov, dnes nazývaných analytikmi, i politikov k tomu, že označujú takéto myšlienky za zlé proroctvá a panikárenie. Nie je to len u nás. Známa webová stránka amerických katolíkov „spiritdaily.com“ niekoľko mesiacov dopredu uviedla článok renomovaného odborníka, ktorý jednoznačne tvrdil, že najväčšie americké banky spejú ku krachu. Na správcu webovej stránky sa dôrazne obrátili iní odborníci a analytici, aby ihneď stiahli inkriminovaný článok, lebo vraj šíri zbytočnú paniku a to je neprípustné. Netrvalo veľa mesiacov a nepríjemné zvesti sa stali skutkom, nielen v Amerike... Keď kardinál Korec písal svoju knihu, ešte sa o krachu amerického finančného systému nehovorilo, ani sa netušilo, že by sa také niečo mohlo takým vyspelým ekonómom a finančníkom stať. Upozorňoval však na pýchu moci i pýchu poznania, vedy... Ale v II. zv. ss. 227, 228 zvýrazňuje najmä vplyv mravného úpadku na všeobecný úpadok spoločnosti; považuje ho za spúšťač i za koreň všetkého zla. Neprešlo veľa času, a stalo sa... Že zlyhanie ekonomického systému prichádza práve z USA, akosi nikoho neprekvapuje. Nie všetky krajiny prijali zásady krajného individualizmu a bezhraničnej slobody. V žiadnej krajine sveta sekularistické lobistické skupiny nedosiahli v najvyššom súde, ktorý vymedzuje v spoločnosti základné limity slobody jednotlivca, taký vplyv, ako v USA. Veď si len spomeňme na Formanov film Ľud verzus Larry Flint, a na jeho nepeknú dohru práve v Slovenskej republike. Bol to práve kardinál Korec, ktorý sa ihneď ohradil v tlači proti takémuto na cti utŕhaniu a znevažovaniu človeka a katolíckeho biskupa len preto, že sa ohradil proti filmu a jeho reklame. (Zaujímavé, tu už právo na slobodný názor a prejav neplatil...!)

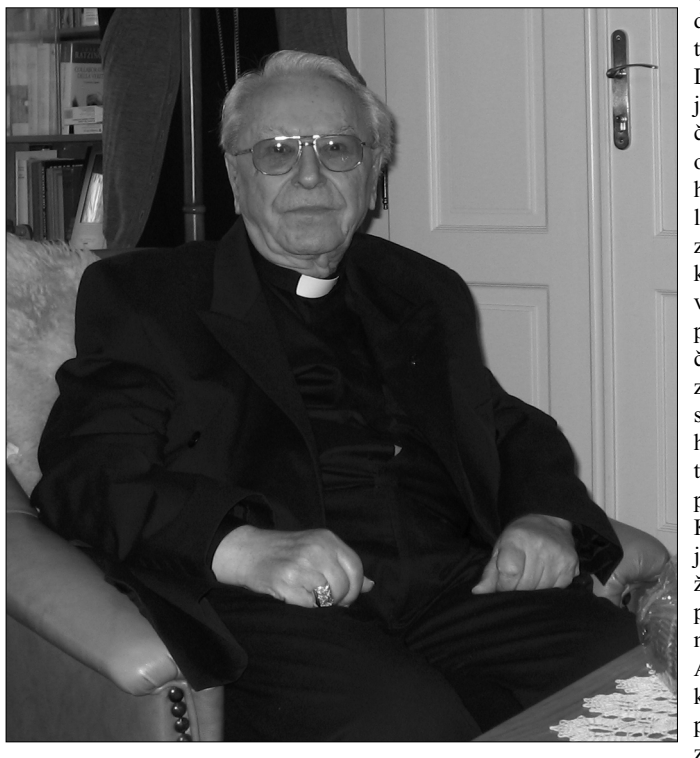

Podstatnou črtou Korcovej knihy je skutočnosť, že autor - na rozdiel od iných diel s podobnou tematikou, - neskĺzava do všeobecných apriórnych konštatovaní a súdov, charakterizujúc súčasnú epochu a jej vývojové tendencie, ale najskôr podáva charakteristiku skúmaného spoločenského javu, jeho genézu v dejinnej postupnosti. Tým, že dôsledne uplatňuje historický prístup, je dielo síce rozsiahle, ale zároveň dosahuje neobyčajnú hĺbku a vierohodnosť. Autor ide ku koreňom európskeho kultúrneho vývoja a tam kde to charakteristika javu vyžaduje, vracia sa do staroveku až k antickému svetu. Udivuje obrovská šírka študijného záberu a dáva tušiť, že jeho kniha je syntézou poznania autora na základe celoživotného štúdia východiskových diel určujúcich vývoj myslenia i spoločenského poznania v dejinách európskej civilizácie. Nejde tu len o obsiahle dielo J. Burckhardta, ale jednotlivé kapitoly a hĺbka pohľadu na svet v jeho spoločenskej zložitosti svedčí o tom, že autor nevynechal žiadne kľúčové dielo, hodnotiace stav filozofického myslenia a civilizačného vývoja. Preto prvý diel je náročnejší pre čitateľa a vyžaduje k plnému pochopeniu isté kvantum znalostí z histórie európskej civilizácie. Zato druhý diel je prístupný každému, pretože je venovaný fundamentálnemu východisku našej kresťansko-judaistickej civilizácie - Desatoru. Postupne, v desiatich kapitolách rozoberá jednotlivé prikázania z hľadiska dnešného života človeka tzv. postmodernej doby. Dielo je kritické, ale to nie je samoúčelné. Podstatnou črtou, ktorá charakterizuje oba zväzky tohto pozoruhodného diela je autorova láska k človeku. Z tejto pozície sa odvíja nielen jeho kritickosť, ale aj perspektíva pre dôstojné životné naplnenie existencie každého človeka. Práve v druhom zväzku odpovedá na otázky súčasníkov: Ako žiť, ako hľadať zmysel svojej existencie, čo nám dáva nádej pre budúcnosť i večnosť? Kniha je sociologickou esejou, ktorá presahuje náboženský rámec, pretože odpovedá na aktuálne problémy spoločnosti ako takej. Ako hovorí autor, údery, ktoré ľudstvo dostáva, si pripravilo samo. Presila zla zaplavuje a zahlcuje svet, lebo svedomie v zápase proti násiliu akoby rezignovalo. Rozklad je pripravovaný a dobre sofistikovaný podobne, ako vedenie vojny v súčasnej civilizácii. Príprava trvala od renesancie, cez francúzsku revolúciu až po revolúciu boľševickú a španielsku.

Po druhej linke kniha poukazuje na to, ako v slobodnom svete bola zneužitá sloboda a demokratické zriadenie spoločnosti, keď sloboda jednotlivca sa zneužíva proti človeku a kde odporcovia tohto trendu sú súdne postihovaní. Zvykli sme si na to, pozerať sa na vieru a kostol ako na záležitosť kňazov a Boha, ktorí nás majú získať pre nebo. Ale nie je to celkom tak, ako vyplýva z knihy kardinála Korca. Viera pre jednotlivca i pre národy je milosť, ktorú si aspoň cez vedome žijúcu časť spoločnosti treba zaslúžiť. Boh sa nadlho nenechá znevažovať! Nesmieme hľadieť na iné národy, hovoriac: „Ako im je dobre a na Boha už dávno zabudli!“ Všetko je odtiaľ - potiaľ. Nielen jednotlivec, ale aj národy a štáty sú organizmy, ktoré podliehajú transcendentnej spravodlivosti. Kto sa nedá zahltiť masmediálnym balastom a má otvorenú hlavu, vidí zreteľne, čo predchádza sociálny úpadok, balansujúci na okraji kolapsu: bezhraničný úpadok mravov v tom najširšom zmysle, keď masmédia a film oslavujú a robia hrdinov nie z tých, čo nesú ťarchu zodpovednosti za fungovanie spoločenského systému a prosperitu štátov, ale tých, ktorý spoločnosť rozkladajú. Opäť sa pri tejto myšlienke treba pristaviť a poukázať na knihu kardinála Korca: On nezvoláva hnev Hospodinov na nikoho a nedovoláva sa nadprirodzených zásahov, ale ukazuje, ako si súčasná civilizácia v krajných prípadoch a v určitých štátoch podlamuje sama konár pod sebou. Dnes spoza katedier univerzít nepočuť, že naša civilizácia má kresťansko-judaistický základ. Dnes viacej počuť o tom, ako sa oslobodiť od akýchkoľvek zábran, ktorými starozákonný Boh spútal rozlet človeka a spojil jeho slobodu so zodpovednosťou. „Spoločnosť bez Boha?“ pýta sa kardinál Korec, „Pozrite, k čomu vedie...“ Ako píše autor knihy, mravný úpadok podmieňuje aj úpadok ekonomický a vedie k všeobecnej degradácii človeka. To, čo sa dialo v posledných týždňoch v Grécku napovedá, aké dôsledky so sebou nesie ideológia bezhraničnej slobody bez pocitu zodpovednosti za celú spoločnosť. Aj mladá generácia bude žiadať svoj podiel na živote od odchádzajúcich... A tento trend sa bude rozširovať. Už sú na to cvičené gardy.

Takéto dielo ani nemohol napísať u nás nikto iný, iba človek, ktorý celý život študoval, sledoval dobu ako teológ, filozof, mysliteľ, ale aj ako kazateľ, ktorý nemal možnosť navonok podeliť sa so svojimi životnými skúsenosťami a výsledkami štúdia a uvažovania nad tým, kam speje historický vývoj spoločnosti, ale ktorý sústavne zaznamenával stav poznania spoločenského vývoja a jeho hodnotenie v presvedčení, že príde doba a bude môcť zúročiť výsledok svojho štúdia a myslenia. Tento prístup autora ma udivuje a zároveň fascinuje, i keď mne osobne i mnohým z mojej generácie nastavuje krivé zrkadlo a usvedčuje nás z povrchnosti a malovernosti.

Aký to rozdiel v porovnaní s nedoškolenými vedátormi z éry komunistického rýchlovýkrmu vzdelancov odchovaných len jednostrannou stravou z hlavných diel tzv. klasikov marxizmu-leninizmu a ich epigónov v každom odbore spoločenských vied (ktorí, žiaľbohu, svoj svetonázor naďalej vštepujú do vedomia našej študujúcej mládeže spoza katedier našich univerzít, i z masmediálnych prejavov všade tam, kde môžu znevážiť kresťanský svetonázor alebo spochybniť národné sebavedomie!). Na rozdiel od nich z kardinálovho diela vyplýva hlboké poznanie získané všestrannou znalosťou svetovej literatúry a hlbokým nazeraním a hodnotením súčasných trendov myslenia i spoločenského vývoja a najmä z aplikácie svojich bohatých životných skúseností mysliteľa, prenasledovaného a väzneného disidenta, ako aj kňaza, poznajúceho priepastnú hĺbku duše človeka a jeho existencie.

Kým prví konjukturálne využívajú spoločenskú objednávku záujmových politických skupín a pohotovo zdôvodňujú a prekrúcajú fakty a zdôvodňujú i nezdôvodniteľné, kardinál ako svedomie našej kresťanskej spoločnosti píše a odpovedá na potreby kresťanskej komunity brániac Cirkev i národ pred nevyberanými útokmi sekularistických a bývalých ateistických režimových a

dnes i nerežimových hovorcov vo vede i v publicistike a masmédiách.

Predposledné Sféry dôverné v Slovenskej televízii nastavili hodnotiace zrkadlo tomuto odboru ľudskej činnosti v SR v porovnaní s okolitým svetom a konečne sa vyslovilo to, čo malo byť povedané už dávno. Preto ani nemôžeme očakávať priaznivý prístup k dielu otca kardinála. Naopak, bolo by veľmi čudné, keby sme z tejto strany počuli na jeho adresu nejaké chvály.

Čo je však zarážajúce, aj kresťanská komunita a vzdelanci rovnakého zmýšľania akoby naň zabúdali. Veď v inom národe by každé nové dielo takejto osobnosti mysliteľa i bojovníka proti ľudskému násiliu, totalite a za dôstojnosť človeka vzbudzovalo pozornosť a obdiv a bolo by predmetom diskusie aspoň v kruhoch vzdelancov. Nie, sacharovovia, solženicynovia i korcovia akoby vyšli z módy. Používa sa taktika odsunu do ústrania. Ale náš otec kardinál (ako ho dôverne oslovujú všetci tí, ktorým vstúpil do života a pomohol im v dnešnom turbulentnom veku nájsť pevný bod v ich duchovnej podstate života), po odchode do dôchodku píše a hovorí ďalej. A keď nehovorí cez masmédia, hovorí cez písané slovo, cez svoje obrovské literárne dielo a to nielen dielo kritické, ale dielo, ktoré dáva návody ako žiť v každom čase. Tak ako jeho učiteľ Kristus nikoho neodsudzuje, iba zlo, ako dôsledok úpadku človeka všeobecne. Ku každému konkrétnemu človeku sa, naopak, prihovára a podnecuje ho, aby sa spamätal, zakiaľ žije a dal svojmu životu skutočne ľudskú dôstojnú náplň, aby sa ku koncu nemusel hanbiť pred vlastným potomstvom, ani pred Bohom. Stále je príhodný čas, len ho neslobodno prepásť a to ako v záujme osobnom, tak aj v záujme spoločenskom.

Už od rímskych čias kresťania predstavovali spoločenstvo, ktoré malo sociálne cítenie a bolo naň spoľahnutie aj v ťažkých dobách, ktoré doľahli na ríšu. Preto nielen tejto predstavenej knihe, ale celému dielu nášho kardinála Korca, uznávaného ako proroka i svedomie kresťanského spoločenstva, treba predovšetkým vo vlastných radoch venovať viacej pozornosti. Nemožno sa uspokojovať tým, že jeho knihy majú odbyt a niektoré vychádzajú už vo štvrtom vydaní. Lenže práve v dnešnej dobe zvyšenej neistoty a narastajúcich sociálnych turbulencií a násilia veriaci človek v SR potrebuje orientáciu a povzbudivé slovo i návod ako žiť v nových podmienkach formujúcej sa globalizácie, ktorú súčasná finančná kríza nezastaví, ale naopak urýchli.

Pamätám si, čo znamenala dobrá kniha na slovenskej dedine v 50. rokoch, ako pomáhala roľníckym rodinám prežiť obdobie násilia a poníženia. Také knihy ako Potupenie kríža, alebo Sienkiewiczov román Quo vadis pomohli mnohým rodinám udržať si vieru a odovzdať ju nasledujúcej generácii i napriek mnohým kompromisom, ktoré sme robili vo vzťahu k štátnej moci a ku komunistickému režimu. Dalo by sa urobiť aj dnes viacej, ale bolo by treba, aby farské spoločenstvá boli vedené ako spoločenstvá verných, ktoré si uvedomujú, čo vo svete nastupuje. Na každej farnosti možno kúpiť a rozdať pár titulov a urobiť besedu ku knihe, ktorá napomôže jej rozšíreniu. To isté možno urobiť cez UPC a cez cirkevné školy. To za nás nikto neurobí, najmä nie ľudia zo strany tých, ktorí by najradšej implantovali čipy obyvateľstvu Zeme na čelo alebo na pravú ruku, aby zbavili každého človeka osobnej integrity a podvolili ho vôli centra. Už len z uvedomenia si toho, ako evanjelista Ján pred dvoma tisícročiami mohol tušiť takýto vývoj, môže súdny človek pochopiť, že Boh je absolútnym suverénom, ktorý preklenuje tisícročia a v pokore povedať s apoštolom i s kardinálom Korcom: „Viem, komu som uveril...!“

EMIL VONTORČÍK

TEODOR KRIŽKA

Narodenie

J. E. kardinálovi
Jánovi Chryzostomovi Korcovi,
svedomiu našich čias,
s ostychom venujem
k životnému jubileu - 85. narodeninám

To chudoba si založila hnáty,
keď osol s kravkou,
čo sa v snehu pásli,
prijali pozvanie
a teraz bedlia piati.

Boh sladko spí
a na slame ich jaslí!

Nič na tom nie je,
veď aj ty dnes bežíš
k jasličkám v chráme
poklaniť sa Bohu.
No vtedy iba oni v mene Ježiš
v kolene
zohli neochotnú nohu.

Pastieri prišli užasnúť až potom,
i mudrci.

Až za nimi ja krívam,
jachtavo dookola vraviac o tom.

A je mi jedno,
či to lichotí vám,
alebo vás to hnevá,
bratia malej viery.

Hovorím
možno k vnukom mojich vnúčat.

Až keď smrť
rozkopne pár dverí
a vrazí ku mne,
potom budem mlčať.

Pozorný Jozef,
Mária a Dieťa,
oslík a kravka,
prosto všetci piati,

ak nepomyslím na chudobu sveta,
čo do jasličiek skrížila si hnáty,

tí krehkí Atlanti,
hľa, ako stĺpy
povzniesli nebo.

Vták ho s krikom vrásni.

A vzdelanci sa zrazu našli hlúpi
a svojej pravdy
dočkali sa blázni.

RADOMÍR MALÝ

Šesťdesiaty ôsmy v českej cirkvi

PhDr. Radomír Malý sa v roku 1947 narodil v Brne v katolíckej, úradníckej rodine. Vyštudoval históriu a pracoval do roku 1972 ako muzeálny historik, kým ho z náboženských dôvodov nevylúčili zo zamestnania. Do roku 1989 zastával len menej kvalifikované práce, zapojil sa však do katolíckeho disentu a písal pre katolícky samizdat, za čo ho Štátna bezpečnosť šikanovala. Po roku 1989 sa stal zástupcom šéfredaktora kresťanského denníka Lidová demokracie v Brne, po jeho politicky motivovanom zániku v roku 1994 nastúpil na teologickú fakultu Juhočeskej univerzity v českých Budejoviciach, na ktorej dodnes pôsobí ako špecialista na moderné cirkevné dejiny. Po páde komunizmu sa Malý pod vplyvom dojmov z rozkladu katolicizmu na Západe, kam ako novinár často jazdil, stáva programovým ctiteľom katolíckej Tradície, apologétom Cirkvi a bojovníkom proti potratom. V roku 2005 po naplnenom, tridsaťročnom katolíckom manželstve, z ktorého vzišli tri deti, ovdovel. Predkladaný článok je písaný v duchu tejto tradície, ktorá má tak v Čechách a na Morave, ako aj vo Francúzsku, Švajčiarsku, Nemecku, susednom Rakúsku, Poľsku, Bielorusku a Maďarsku početných zástancov.

O tom, čo znamenal rok 1968 pre českú spoločnosť, sa už dosť popísalo. Bol to rok veľkých očakávaní a nádejí, žiaľ naivných. Idey, ktoré sme vtedy my študenti, ale aj značná časť obyvateľstva zastávali, boli, na rozdiel od našich západných kolegov, ušľachtilé a morálne. Verili sme, že komunistická totalita padne a v novom ovzduší sa budú môcť uplatniť požiadavky slobodného hlásenia autentických etických hodnôt. Pre katolíkov to znamenalo slobodu náboženského života podľa viery bez diskriminačných opatrení a hrozby uväznenia. Len veľmi málo ľudí sa nenechalo ukolísať falošnými ilúziami a počítali so sovietskou intervenciou. Uvažovali logicky: „Červený brat“ nestrpí nič, čo by poskytovalo priestor na rozklad jeho všemocného impéria: svetského a duchovného (satanského, lebo komunizmus vždy bol a je satanokraciou).

Táto prirodzená logika chýbala však mnohým reprezentantom Božieho kráľovstva. Katolícka cirkev sa práve nachádzala v pokoncilovej kríze. Čiastočné uvoľnenie pomerov v roku 1968 otvorilo hrádze prílivu neomodernistických heréz. To, že sa Cirkev vtedy nerozložila tak ako tomu bolo na Západe je zásluhou českého episkopátu, predovšetkým tých biskupov, ktorí sa vrátili z dlhoročného väzenia na biskupské stolce. Kardinál Josef Beran bol v nedobrovoľnom exile v Ríme, doma však zostali brnenský biskup mons. Karel Skoupý, českobudejovický mons. Josef Hlouch a litoměřický mons. Štěpán Trochta. Pritom práve biskupi Skoupý a Hlouch energicky bránili pravovernosť a odmietali akékoľvek neomodernistické vplyvy. Ako pamätník môžem len potvrdiť, že pri rôznych besedách a prednáškach osobne zasahovali ak rečník predniesol nejaký blud. Buď sami alebo prostredníctvom svojich zástupcov; v Brne napríklad počas prednášok z cyklu „Živá teológia“ boli zakaždým prítomní generálny vikár mons. Vladimír Nováček alebo kanonik Vojtěch Samec a iní. Tí sa zakaždým ozvali a okamžite „uzemnili“ prednášajúceho, ktorí agitoval za pokoncilové herézy. Ukázalo sa veľkým pozitívom, že okrem mons. Tomáška žiadny z českých biskupov sa nezúčastnil II. vatikánskeho koncilu (biskup Beran sa zúčastnil len na záverečnej časti). Český episkopát preto koncilom ovplyvnený nebol a počas svojej obnovenej pastorácie aplikoval to, na čo bol zvyknutý pred internáciou: obranu pravej Kristovej náuky a boj proti herézam. Preto českí biskupi čoskoro začali byť medzi „progresívnymi“ katolíkmi neobľúbenými. Títo dokonca požadovali ich odstúpenie z dôvodov vysokého veku. Obidvaja biskupi Hlouch a Skoupý sa bránili novus ordo ako len mohli. Prijali ho len s odvolaním sa na poslušnosť sv. Otcovi, odmietali však celebrovať čelom k ľudu a kánon sa modlili vždy v latinčine.

Prvými hlásateľmi neomodernistických heréz v Čechách boli predovšetkým laici-intelektuáli. Najznámejším reprezentantom pokoncilového aggiornamenta sa stal psychológ dr. Jiří Němec, prekladateľ Heideggera. Okolo neho sa sústredila skupina intelektuálov, ktorí požadovali v českej cirkvi pokoncilové zmeny: ekumenizmus, väčšiu myšlienkovú otvorenosť ideám modernej filozofie (spolu s neomarxizmom tzv. Frankfurtskej školy) a podnetom z nekresťanských náboženstiev, väčšie rozhodovacie práva laikov v Cirkvi, atď. Pritom je zaujímavé, že tieto myšlienky boli katolíkom-laikom, väznených v 50. rokoch, väčšinou cudzie. Němec a jeho ľudia patrili k mladšej generácii, ktorá vyštudovala už za komunizmu v čase náboženskej perzekúcie, takže, ak chceli doštudovať, museli svoje náboženské presvedčenie skrývať. Až keď sa režim okolo roku 1965 začal rozkladať, postupne začali vystupovať na verejnosti ako katolíci. Priestor k takémuto vystupovaniu im ponúkalo medzi iným aj periodikum Tvář, späté s Václavom Havlom. Němec, Hejdánek (evanjelik), Floss sa tak už pred rokom 1968 štylizovali do pozície zástancov pokoncilového, progresívneho katolicizmu. Vrcholom ich aktivít bolo pozvanie diskutabilného teológa Karla Rahnera do Prahy v roku 1967 na prednášku. V roku 1968 sa k nim pripojili aj niektorí kňazi, predovšetkým františkán Bonaventura Bouše, ďalej dr. Antonín Mandl, dr. Josef Zvěřina a dr. Oto Mádr. Mená posledných troch potreboval neomodernistický tábor hlavne z toho dôvodu, že to boli väzni 50. rokov, ktorí trpeli pre Krista a jeho Cirkev. Progresisti ovládli Katolícke noviny. Z ich iniciatívy bolo v máji 1968 na Velehrade založené tzv. Dielo koncilovej obnovy, ktoré malo šíriť „ducha koncilu“ v českej cirkvi. Českí biskupi si však našťastie v ňom uhájili rozhodujúce pozície, po auguste 1968 štát túto organizáciu zakázal.

Hlásatelia českej formy neomodernizmu z veľkej časti nedopadli morálne dobre. Dr. Němec sa stal známym svojimi milostnými aférami a nemanželským dieťaťom, pritom však ostentatívne chodil k sv. prijímaniu. Akúkoľvek kritiku odmietal poukazovaním na „právo vlastného svedomia“. Rozviedol sa a po podpise Charty ´77 emigroval do Viedne, pričom doma v Prahe zanechal manželku s početnou rodinou. Podobný život viedol aj ďalší z koryfejov českých katolíckych neomodernistov dr. Karel Floss. Františkánsky páter Bouše skĺzol vo svojej heréze až k popretiu Kristovho Božstva.

Katolícku pravovernosť v týchto napätých rokoch hájili okrem biskupov Hlochu, Skoupého a pražského svätiaceho biskupa mons. Kajetána Matoušku predovšetkým domonikáni dr. Reginald Dacík a dr. Metoděj Habáň (obaja väznení v 50. rokoch), olomoucký prof. Bohumil Zlámal, z laických intelektuálov najmä dr. Miloslav Skácel a dr. Večerka. Vďaka biskupom sa aj na teologických fakultách v Litoměřiciach a Olomouci (počas normalizácie bola teologická fakulta v Olomouci zrušená) zachovalo zdravé katolícke prostredie.

Biskupi Skoupý a Hlouch zomreli v roku 1972, Trochta v roku 1974. Na smrti posledných dvoch sa významnou mierou podpísali komunistickí krajskí cirkevní tajomníci, ktorí ich hrubým nátlakom nútili vykonať v diecézach personálne zmeny v prospech režimu. Mons. Tomáškovi chvíľu trvalo, kým vyzrel v skutočného obrancu náboženskej slobody a katolíckej pravovernosti. Cirkevný život od r. 1970 ovládlo - tak ako predtým - prorežimné hnutie duchovenstva pod názvom „Pacem in terris“ (PIT). Jeho orgán „Duchovní pastýř“ bol vyslovene neomodernistický tak ako „normalizované“ Katolické noviny. Neomodernismus však mal významné pozície aj v katolíckom disente, v ktorom mali rozhodujúce slovo dr. Zvěřina s dr. Mádrem. Je priam kuriózne ako PIT s disentom „súťažili“, kto skôr preloží a vytlačí práce popredného heretika Hansa Künga. Ale to už tvorí ďalšiu kapitolu najnovších českých dejín, začínajúcich rokom 1968. To, že napriek všetkému si ľud zachoval katolícku vieru z väčšej časti neporušenú, treba ďakovať biskupom, ktorí sa v roku 1968 vrátili na biskupské stolce. To sa dodnes len málo doceňuje.

Vyšlo v Te Deum č. 5/2008, roč. 2.
Pre slovenské vydanie pripravila
a preložila BEÁTA KATREBOVÁ-BLEHOVÁ

EUGEN VESNIN

Korím sa Božej múdrosti

Korím sa Božej múdrosti

Korím sa Božej múdrosti
vo svojej nemohúcnosti,
keď skúmam zlaté telesá
čo skvostne zdobia nebesá:
Tajomné, nerozborné,
večnému ohňu vzdorné.

Od úžasu až chvejem sa,
duša však šťastím klenie sa;
preto sa pýchy zbavujem,
Prozreteľnosti ďakujem,
že môžem z čaše krásy piť,
že môžem byť, žiť, sniť.

Zo zátišia mimóz

Čas smútku, zbohom buď!

Na trpkú minulosť je lepšie zabud-
núť;
Jar si už natiera balzamom
sviežu hruď.
Omládol starý strom,
ožil aj hyppodrom.
Čas horkých sklamaní, čas smútku,
s Bohom buď!

Na trpkú minulosť je lepšie zabud-
núť,
Z jazýčkov slávičích
chcem nové piesne kuť
o kráse plameňa
svätého nadšenia.
Čas horkých sklamaní
čas smútku s Bohom buď!

Zo zátišia mimóz

Pozdrav vlasti

Slovenská zem je mi
Drahá nadovšetko
Lebo zúrodnil ju
Popol mojich predkov

Tam, kde k slnku pnú sa
Tatry nebotyčné
Dunaj zlatotoký
Šumí ustavične

Nechal som ja srdce...
Tam je moja postať
Ktorej sľubujem ja
Verným navždy zostať.

Zo zátišia mimóz

Ty, ktorá správnu cestu k Bohu ukazuješ mi

Ty, ktorá správnu cestu k Bohu
ukazuješ mi,
ty, ktorá moju dušu
plníš jasom nadzemským,
ty, ktorá v mojom srdci nietiš
lásku k stvorenstvu,
ty, ktorá zaceľuješ moje rany jatrivé,
ty, ktorá osladzuješ vo vyhnanstve
môj život,
ty, ktorá rodný kozub
teraz nahradzuješ mi,
ty, ktorá neustále živíš moje skryté sny,
ty, ktorá môjho blaha
svätostánkom vzácnym si,

už viac ma neopúšťaj,
neopúšťaj ma už viac,
vznešená Poézia!

Zo zátišia mimóz

Nie je to rozprávkové, Vergil?

Žijeme na zemi
a putujeme k hviezdam.

Máme telá z hliny
a na krídlach modlitieb sa vieme
vzniesť až k nebu.

Sme nemajetní
a rozdávame kráľovské dary ducha.

Sme opovrhovaní, prenasledovaní,
zabíjaní
a blahorečíme katom.

Máme smrteľné ruky
a staviame si nesmrteľné pomníky.

Nie je to rozprávkové, Vergil?
Priznaj, nie je to rozprávkové?

Prehŕňajúc svoj rímsky náčrtník

Rodná zem

Tú najkrajšiu, tú najsladšiu
zem zo všetkých zemí
ju jak matku milujeme
a jej verní sme my;
iba v duchu zobjímame
pred smrteľnou tiesňou
iba v duchu vybozkáme
tou najkrajšou piesňou.

Albatros slovenský

Pozdrav ťa, drahá, nebo jarné

Pozdrav ťa, drahá, nebo jarné
po dlhom čase odlúčenia!
Bez teba žiť je jednotvárne,
Skuvíňať stále ako šteňa?

Vraciam sa radšej k tebe znovu.
Poznám už úzky chodník poľný,
aj šíru cestu úvozovú,
čo k tebe vedú. Som včuľ voľný

ako ten mladý orol skalný.
Prežil som roky vo veľmeste,
osud však šťastia nedoprial mi.
Bol by mňa sviedol na odcestie

života, kde niet pre mňa kvetov,
ba ani krovia ani stromov,
rozletov nieto, nieto vzletov.
Vraciam sa, vraciam radšej domov.

Athanasia slovaca

Na brehu Dunaja

Na brehu Dunaja
alebo Štrbského plesa
po letných páľavách konečne
zasnúbime sa.

Svadobnú pieseň nám zahrajú
šumiace vody.
Vetry nám z oblakov postavia
do neba schody.

Ako pár holúbkov v zátiší
posvätných dubov
budeme hrkútať okolo
otcovských zrubov.

Tam, kde žiť budeme,
votrelec nesmie sa dostať.
To bude zákutie len naše,
len naša postať.

Athanasia slovaca

Nie, ty si nezomrela

Nie, ty si nezomrela,
ty ešte stále žiješ,
na lúke popod stráňou
venčeky z kvetov viješ,
z kamenej studienočky
ako laň vodu piješ,
do kôry mladej brezy
monogram dvojný ryješ...
Nie, ty si nezomrela,
ty ešte stále žiješ.

Nie, ty si nezomrela,
ty na mňa ešte čakáš,
k modlitbe každodennej
na holú zem si kľakáš,
aj hriechu najmenšieho
ustavične sa lakáš,
v potoku horúcich slĺz
najkrajší tvoj sen plákaš...
Nie, ty si nezomrela,
ty na mňa ešte čakáš.

Ó, Nesmrteľka moja
Najnesmrteľnejšia!

Athanasia slovaca

Záverečná báseň

Zbohom, moja ľúba,
zbohom navždy buď!
Vyspieval som všetko,
čo mi dmulo hruď.
Nemohol som na to nikdy zabudnúť.

Zbohom, moja ľúba,
zbohom navždy buď!
Osteň zo srdca som stihol vytrhnúť,
ale teraz, neviem kam sa hnúť.

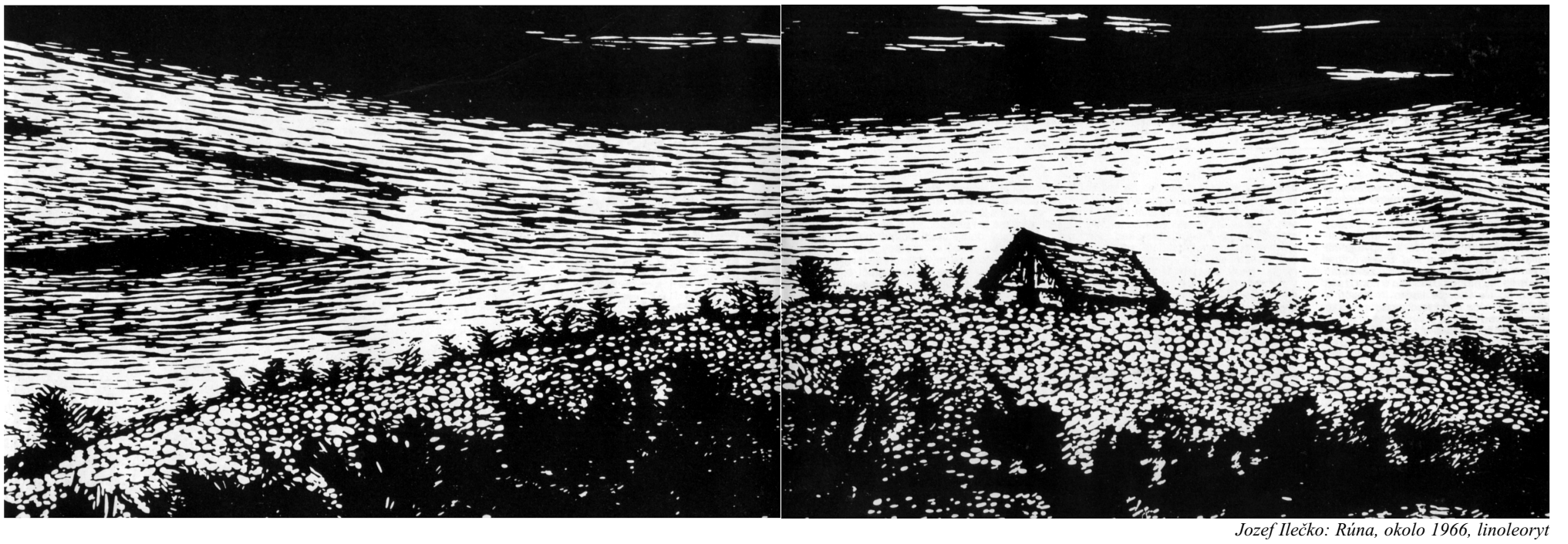

Jozef Ilečko: Rúna, okolo 1966, linoleoryt

Zbohom, moja ľúba,
zbohom navždy buď!
Môj sen rozsypal sa,
je z neho len suť.
Azda nový snívať,
nové dejstvo snuť?

Zbohom, moja ľúba,
zbohom navždy buď!
Dialľku, čo nás delí,
ťažko preklenúť,
budem sa však srdcom
vďačne k tebe pnúť.

Zbohom, moja ľúba,
zbohom navždy buď!
Z tej duše ti prajem
žitím šťastnú púť.
Každý z nás si musí blaho osve kuť.

Athanasia slovaca

Nutká ma túžba vrúca

Nutká ma
túžba vrúca
osláviť
krásy srdca
toho, čo oslávil

čarovným
svojím perom
mňa, hoci
bohatierom
nie som, len z kratochvíľ

na svojej
skromnej lýre
hral som rád
piesne číre,

smutné i
veselé.

Excelsior

Sajúc mok poézie

Srdcia, čo
bijú vedno,
aj keby
padli v bezdno,
budú vždy vedno biť.

Ich súzvuk
neprestane,
zločas ho
nerozvanie,
nedá sa rozdvojiť.

Tie naše
druh môj milý,
dosiaľ vždy
vedno bili.

Ich súzvuk
večný je?

Excelsior

JÁN HNILICA

Eugen Vesnin

Život a dielo málo známeho slovenského básnika v exile

Pokračovateľ katolíckej moderny, básnik Eugen Vesnin (vlastným menom Ignác Zelenka) sa narodil 22. januára 1913 v Mokrom Háji, okres Skalica. Pochádzal z chudobnej maloroľníckej rodiny. Bolo ich päť detí; dve z nich umreli v útlom veku.

Do ľudovej školy chodil v rodnej obci. Po jej ukončení začal študovať na gymnáziu v Skalici. Pomerne mladý, študent štvrtej triedy - kvartán - sa zamiloval do švárnej sedliackej dievčiny, a preto sa rozhodol nepokračovať v štúdiu vo vyšších triedach gymnázia, aby sa mohol čím prv oženiť. Jeho otec a riaditeľ gymnázia ho však prehovorili, aby pokračoval v štúdiách.

Sklon k poézii sa u študenta Zelenku prejavil už v mladom veku - vo vyšších triedach gymnázia. Ukázalo sa to v literárnych krúžkoch, pri rôznych školských slávnostiach, kde sa prejavil nielen ako skladateľ veršov, ale aj talentovaný recitátor.

Okrem nevšedného vzťahu k poézii mal i neobyčajnú záľubu v hudbe. V študentskom orchestri obyčajne hrával na husliach, ale vedel hrať aj na violončele a ovládal i niektoré dychové nástroje. Bol aktívnym členom miestnej mokrohájskej kapely a s nimi hrával nielen na svadbách a zábavách, ale i pri ľudových slávnostiach, na púťach a pri výročitých sviatkoch v miestnom kostole.

Štúdium v Skalici ukončil maturitnou skúškou s vyznamenaním v r. 1931.

Po maturite bol prijatý za bohoslovca do Kňazského seminára sv. Cyrila a Metoda v Trnave, kde v prvom semestri dosiahol veľmi dobrých výsledkov. Vo februári 1932 však vážne ochorel a takmer tri mesiace sa liečil v Krajskej nemocnici v Trnave. Po prepustení sa zotavoval v rodisku.

V školskom roku 1932/33 nastúpil do seminára fyzicky zdravý, ale - ako spozorovali jeho vychovávatelia - „stal sa apatickým a až cynického zmýšľania“. A preto mu na konci roka radili, aby sa usiloval znovu nadobudnúť sratené nadšenie a oddanosť pre kňazské povolanie, alebo nech zanechá seminár.

V lete 1933 sa Ignác Zelenka rozhodol pokračovať v štúdiách teológie v Ríme, na ústave Russicum, kde podľa želania pápeža Pia XI. sa pripravovali kňazi na misionársku prácu v Rusku. Rektorom Russica bol slovenský jezuita Vendelín Javorka, ktorému sa I. Zelenka zdôveril so svojím rozhodnutím. V liste zo dňa 5. júna 1933 mu písal: „V Trnave som odposlúchal štyri semestre a teraz by som mal ísť do tretieho ročníka. Keďže však, akási nespokojnosť javila sa počas štúdia v mojej duši, keď v akejsi mlhovine, tápal sa môj zrak duševný a akási túžba stále ma tiahla k vyššiemu a obety plnšiemu životu, utiekal som sa o radu k môjmu veľadôstojnému pánu špirituálovi, ktorý mi nasledujúce slová vštepil v pamäť: „Modlite sa, aby Vám Pán Boh udelil dar vyššieho povolania.“

Ustavičná modlitba na onen úmysel k veľkej ochránkyni Ruska k sv. Terezke, pomohla mi naskutku urýchliť rozhodnutie. Dnes som už pevne odhodlaný vstúpiť do Russicuma a niekedy pracovať nielen modlitbami, ale i vlastnou obetou za spásu svojich spolubratov. Dovoľujem si preto Vašu Vysokodôstojnosť požiadať o bližšiu informáciu ohľadom podmienok, okolností atď. prijatia, aby sa mohol dľa toho čím skôr zariadiť.“

Odpoveď z Ríma bola pozitívna a v jeseni 1933 Ignác Zelenka odišiel do Ríma na ďalšie štúdia potrebné pre kňazské povolanie.

V Ríme býval v kolégiu Russicum. Filozofiu a teológiu študoval na Pápežskej Gregoriánskej univerzite. Východný obrad študoval na Pápežskom Orientálnom ústave, kde navštevoval kurzy z gréčtiny, ruštiny, ruskej literatúry a staroslovenčiny.

Za diakona bol vysvätený 11. novembra 1937. Kňazskú vysviacku prijal v ruskom katolíckom Kostole sv. Antona opáta na Esquilline z rúk biskupa Alexandra Evreinoffa, 28.septembra 1938 pre východný obrad.

Licenciát na Teologickej Gregoriánskej univerzite dosiahol 26. októbra 1939.

Dňa 3. júna 1940 na tej istej univerzite obhájil tézu: Doctrina de Ecclesia Macarii (Bulgakov). Po jej publikovaní dostal diplóm s dátumom 10. január 1942 a oficiálne získal titul Sacrae Theologiae Doctor (Doktor Posvätnej teológie, ThDr.)

V rokoch 1940-43 lektorom slovenčiny na univerzite v Ríme, kde pre poslucháčov zostavil gramatickú a literárnu príručku slovensko-taliansku, ale tá pre vojnové pomery zostala v rukopise. V tomto čase sa rohodol opustiť kňazské povolanie a prejsť do laického stavu.

Medzitým pokračoval v štúdiách jazykov a literatúry na rímskej univerzite, kde bol študentom známeho talianskeho orientalistu Giuseppe Ricciottiho. Pod jeho vedením napísal a obhájil tézu v taliančine: Panslavizmus chorvátskeho spisovateľa a politika, Juraja Križanića, ktorý bol všeobecne uznávaný za patriarchu slavistiky. Doktorský diplom Rímskej univerzity získal roku v júni 1945.

Okrem toho na Vatikánskej akadémii absolvoval trojročné štúdium knihovníctva a archivistiky a dosiahol diplom bibliotekára a archivára.

O príčinách svojho prechodu do laického stavu sa Dr. Zelenka nikomu nezdôveril. Básnik Ján Okáľ bol v rokoch 1945-1949 jeho blízky priateľ a spolupracovník (bol tajomníkom Ústredia sociálnej starostlivosti o slovenských utečencov, ktorého predsedom bol Dr. Ignác Zelenka), k tomuto problému napísal:

„Ako, kedy a prečo bol Dr. Zelenka laicizovaný, t. zn. preradený do laického stavu, to som sa nikdy nedozvedel. On mi o tom nikdy slova nepovedal, ja som sa nevyzvedal; teda bola to vec, o ktorej sme mlčali. Ba ani medzi veľmi početnou skupinou študentov teológie v Ríme sa o tom nehovorilo.“

Ďalším veľmi dôverným priateľom I. Zelenku bol literárny kritik Dr. Ernest Žatko (J. E. Bor), ktorý o ňom napísal: „Máloktorý emigrant bol tak často v spoločnosti E. Vesnina (Ignáca Zelenku) ako ja. Sotva kto sa s ním zblížil v takej miere ako ja. Spoznal som rukopisy jeho básní. Predstavovali nevšedného lyrika, no až do r. 1963 moje výzvy, povzbudenia a naliehania zverejňovať ich nemali výsledku“. Ale ani on nevedel vysvetliť dôvody Zelenkovej zmeny povolania, ba ani to kedy sa tak stalo a či to bolo so súhlasom cirkevnej vrchnosti.

Tieto záhady sa do veľkej miery vyjasnili iba nedávno. Pri zbieraní údajov o Dr. Zelenkovi, potrebných do Lexikónu kňazských osobností, biskup Pavol Hnilica v liste z 10. februára 1998 požiadal don Raffaela Farinovu, prefekta Vatikánskej Apoštolskej knižnice, aby zistil nasledovné údaje: dátum a miesto kňazskej vysviacky I. Zelenku, meno biskupa, ktorý ho vysvätil, dátum a miesto prvej sv. omše, dátum získania dišpenzu a dátum odchodu do penzie.

Raffaele Farina v odpovedi z 18. februára 1988, oznámil biskupovi Hnilicovi, že v archíve Vatikánskej Apoštolskej knižnice majú o Zelenkovi len jediný dokument: potvrdenie z Gregoriánskej univerzity o získaní doktorátu z teológie. V liste tiež uviedol, že Zelenkovi kolegovia nič nevedeli o jeho kňazstve.

Dňa 20. februára 2003 biskup Pavol Hnilica poslal ďalší list i Mons. Krzysztofovi Nitkiewiczovi, na Východnú kongregáciu, v ktorom ho prosil o údaje potrebné pre vypracovanie hesla do Lexikónu kňazských osobností na Slovensku.

Odpoveď z Východnej kongregácie prišla 10. marca 2003. V nej sa uvádza, že dekrétom č. 378/43 z 27. februára 1946 dosiahol kňaz Ignác Zelenka preradenie do laického stavu a dostal dišpenz od kňazských povinností.

Za tento čin nemáme právo Ignáca Zelenku posudzovať a odsudzovať. Musel mať vážny dôvod, ktorý aj cirkevná vrchnosť uznala za tak závažný, že dala súhlas, aby bol preradený do laického stavu.

V rokoch 1940-1943 bol Dr. Ignác Zelenka lektorom slovenčiny na univerzite v Ríme. Koncom júna 1943 nastúpil na nové pracovisko ako knihovník Vatikánskej Apoštolskej knižnice. Pracoval v katalogizačnom oddelení, ktorého direktorom bol Igino Giordani (1894-1980), známy taliansky spisovateľ. V katalogizačnom oddelení mal na starosti knihy v slovanských jazykoch. Dňa 25. mája 1975 ho pápež Pavol VI. vymenoval za riaditeľa knižného katalogu. Túto funkciu zastával, ako prvý laik a cudzinec, až do 1. februára 1983, keď odišiel do dôchodku.

Pozornosť si však zasluhuje i jeho vedľajšia ale rovnako dôležitá činnosť na sociálnom poli. Dr. Ignác Zelenka mal hlboké sociálne cítenie a po druhej svetovej vojne zorganizoval v Ríme Ústredie sociálnej starostlivosti o slovenských utečencov v Európe. Po skončení vojny nadviazal styk s poprednými americkými Slovákmi a so Združením Slovenských katolíkov v Amerike, ktorému predsedal Mons. Štefan Krasuľa a tajomníkom bol O. Florián Billy, OFM. Ich spoločnou zásluhou sa Združenie rozhodlo pomáhať slovenským emigrantom nielen v Taliansku, ale i v iných európskych krajinách.

Ústredie sociálnej starostlivosti o slovenských utečencov v Európe sa nachádzalo v Zelenkovom byte na Piazza Adriana 3. Asi po roku sa Zelenka presťahoval do modernejšieho bytu na Via dei Gracchi č.126 a preto aj Ústredie malo novú adresu. Na tieto adresy prichádzali balíkové zásielky a finančná pomoc pre slovenských utečencov. Neskôr balíková pomoc, bola nahradená formou peňažnej pomoci. Združenie slovenských katolíkov v Amerike, ako i iné organizácie robili zbierky a výťažok posielali Dr. Zelenkovi do Ríma.

Aby distribúcia pomoci bola čo najspravodlivejšia Dr. Zelenka zvolal poradu a navrhol zvoliť sedemčlenný výbor, v ktorom by boli zastúpení emigranti z jednotlivých oblastí Talianska a z Európy. Za predsedu bol jednohlasne zvolený Dr. Ignác Zelenka, ktorý nebol politicky exponovaný, nebol zaťažený politickou minulosťou, bol prijateľný jak pre talianske, tak i americké úrady. Za tajomníka bol zvolený Ján Okáľ, básnik, spisovateľ a novinár, všeobecne obľúbený medzi emigrantami. Ústredie mávalo pravidelne zasadnutia a spoločne sa prejednávali problémy, ktoré súviseli so sociálnou podporou.

Konečným cieľom sociálnej pomoci bolo dostať emigrantov do zámoria kde si mali nájsť zárobkové možnosti a novú existenciu.

Združenie slovenských katolíkov v Amerike sa tiež pričinilo, aby americká organizácia National Catholic Welfare Conference - (NCWC), poskytovala patričnú pomoc slovenským katolíkom v Európe. Vedúcim NCWC v Európe bol dôstojník duchovnej služby americkej armády Mons. Landi, ktorý dal služby svojej rímskej expozitúry k dispozícii slovenským katolíkom.

Keďže Dr. Ignác Zelenka bol viazaný prácou vo Vatikánskej knižnici a nemohol vybavovať bežné záležitosti, reprezentantom Ústredia sociálnej spravodlivosti pre slovenských utečencov v Európe sa stal Ján Okáľ, ktorý bol i spojkou medzi IRO a NCWC.

Dr. Zelenka pomáhal slovenským utečencom aj iným spôsobom. Napríklad v r. 1946 sa dvaja známi slovenskí emigranti dostali do rímskeho žalára Regina Coeli a mali byť deportovaní na Liparské ostrovy, kde bol za Mussoliniho koncentračný tábor pre odporcov fašizmu. Pričinením Dr. Zelenku, sa dostali na slobodu. Dr. Zelenka sa totiž obrátil na svojich priateľov, ktorí cez vojnu ako odporcovia fašistického režimu požívali azyl vo Vatikáne a pracovali vo Vatikánskej Apoštolskej knižnici a teraz mali významné postavenie v talianskej verejnej službe. Tí potom zariadili, aby sa uväznení utečenci boli prepustení na slobodu.

Podobný prípad postihol aj novinára Viktora Nesnadného, ktorý tiež s vďačnosťou spomína na pomoc Ignáca Zelenku: „Keď som sa dostal s 11 Slovákmi do väzenia na Liparské ostrovy, pre neopravnený prechod do Talianska, bol to Dr. I. Zelenka (E. Vesnin), ktorý zariaďoval u organizácie IRO, aby táto vy-

slala zástupcov vec vyšetriť. Zapamätali sme si ho, sťa brata, lebo nás zachránil od dlhého väzenia. Po 6 mesiacoch komisia IRO nás prevzala do svojho normálneho stavu. Hoci Dr. Zelenka ma vtedy nepoznal osobne, urobil všetko, čo bolo v jeho silách, aby nás Slovákov IRO uznalo..."

Táto jeho činnosť sa skončila v r. 1949, keď vedenie NCWC rozhodlo, že na čele každej dobročinnej expozitúry Združenia a iných afiliovaných organizácií v Taliansku musí byť kňaz. Ako nekňaz ostal odrazu Dr. Zelenka pre vedenie Združenia neprijateľný. Msgr. Krasuľa vyslal preto o. Juraja Vargu S.J., ktorý v tom čase vyučoval na jezuitskom kolégiu v Erie, Pennsylvania, aby šiel do Ríma k Zelenkovi likvidovať Ústredie. Keď o. Varga prišiel do Ríma, Dr. Zelenka mu odovzdal záverečné vyúčtovanie a rozišli sa ako priatelia..."

Nasledujúce roky jeho života mali svoj ustálený priebeh. Pracoval ako Vatikánskej Apoštolskej knižnice, stretával sa so Slovákmi v Ríme, často chodieval do Slovenského ústavu. Vedelo sa o ňom, že píše verše, ktoré mu neskôr začal vydávať jeho priateľ Dr. E. Žatko v Argentíne. Cez letné prázdniny vždy chodieval na zájazdy. Nevštevoval známe i menej známe turistické miesta v Taliansku, v Grécku a iných oblastiach Stredomoria...

Jeho životné osudy od začiatku rokov sedemdesiatych môžem opísať z vlastnej skúsenosti, z osobných stretnutí, ktoré boli časté a ktoré vyústili v pekné a úprimné priateľstvo.

Spočiatku sme sa stretávali väčšinou na námestí sv. Petra. Občas sme išli spolu na obed alebo večeru do jeho obľúbených reštaurácií. Potom sme sa vzájomne navštevovali. On prišiel k nám na Via Monte Santo 14, a ja som navštívil jeho bývanie na Via Gregorio VII. č. 108. Býval na najvyššom VI. poschodí s terasou, odkiaľ je pekný výhľad na Svätopeterskú baziliku a zvlášť na jej kupolu. Sám poznamenal, že počas pobytu v Ríme mu inšpirácia k písaniu poézie najľahšie príde pri pohľade z jeho terasy na Baziliku sv. Petra a na hviezdnatú oblohu. Najviac sme debatovali o knižných novinkách vydaných na Slovensku a v Česko-Slovensku, vydaniach Dobrej knihy slovenských jezuitov v Kanade a tiež Slovenského Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Bol mi povďačný, keď som mu zadovážil žiadané tituly. On sa mi revanšoval svojimi básnickými zbierkami.

Tri-štyri roky pred odchodom do penzie, akoby bol omladol aspoň o desať rokov. Tešil sa, že bude mať viac času uskutočniť svoje plány: pútnickú cestu do Assisi, do Svätej zeme a hlavne do Argentíny. Bol veľmi rád, keď som mu prisľúbil, že ho autom doprevadím do Assisi, kde vydavateľ jeho básnických zbierok, Ján E. Bor pred odchodom do emigrácie zanechal viaceré knihy. Básnik Vesnin ich plánoval previesť do Ríma a odtiaľ posielať do Argentíny a časť doručiť osobne. To bol jeho veľký sen.

Navonok by sa bolo zdalo, že Eugen Vesnin prekypuje silným zdravím. V skutočnosti však zápasil so zákernou chorobou. Už v roku 1982 musel ísť na liečenie do rímskej nemocnici Villa Luisa na Via S. Maria Mediatrice, kde zotrval dva týždne.

Dňa 1. februára 1983 sa dočkal vytúženej penzie. Veľmi sa tešil, priam jasal, že postupne vydá všetky rukopisy pripravené do tlače. Keď som mu niekedy koncom apríla 1983 telefonicky oznámil, že v Ríme sa zdržuje Ferko Vnuk, hneď ma poprosil, aby sme ho obaja určite prišli navštíviť, čo sa aj stalo. Zvítanie bolo vskutku srdečné a milé. Oboch ich spájala láska k rodnému Slovensku a k literatúre. Vzájomne sa informovali hlavne o slovenských literárnych novinkách doma i v zahraničí a diskutovali o najnovšej Vesninovej básnickej tvorbe a o jeho plánoch do budúcnosti.

Začiatkom júna sa opäť začal cítiť veľmi zle. Hospitalizovali ho na Klinike Pia XI. na Via Aurelia. Posledné dni jeho života zachycuje jeho nekrológ: „Lekári mu nedávali veľkej nádeje a vyslovovali sa veľmi kriticky o jeho zdravotnom stave. Sám pacient bol si toho vedomý, prijal s veľkou nábožnosťou pomazanie chorých a s odovzdanosťou do Božej vôle čakal na svoj prechod do večnosti. Nikto z nás si však nemyslel, že tento bude taký skorý. Veď ešte 11. júna večer si robil plány, ako strávi po chorobe pár dní v Ústave svätého Cyrila a Metoda v Ríme. V nedeľu 12. júna zavčas ráno ho však Pán života a smrti povolal do večnosti..." Zomrel na zlyhanie srdca.

Jeho pohreb sa konal 14. júna 1983. Koncelebrovanej zádušnej sv. omši v kaplnke Ústave svätého Cyrila a Metoda v Ríme, predsedal otec biskup Dominik Hrušovský, ktorý predniesol i priliehavú kázeň. Potom jeho priatelia doprevadili rakvu s jeho mŕtvym telom na nový rímsky cintorín Flaminio, kde ho uložili do hrobky Ústavu sv. Cyrila a Metoda.

Básnik Eugen Vesnin sa nebál odchodu do večnosti. Vo svojich zbierkach sa viackrát prihováral „sestre smrti" a o stretnutí s ňou napísal:

„Už sa jej nebojím,
už z nej viac nemám strach.
Zmierený so zemou,
zmierený s nebesami,
čakám ju každý deň,
sťa hosťa vo dverách.
Tajomstiev nijakých
niet viacej medzi nami...

Až budem zomierať, nevyrušujte ma,
by som sa mohol včas poďakovať Bohu,
za dary života. Niet krajšieho vena!
Velebiť prírodu mal som za úlohu
prvoradú."

Literárna a publikačná činnosť Eugena Vesnina

Podľa neúplného výskumu, ktorý vykonal Ján E. Bor, Ignác Zelenka svoje prvosienky posielal na uverejnenie v rokoch 1934-1937 do časopisov: Postup (1934-1936), Pero, Nový svet, Tvorba, Kultúra (1935), Slovenské Smery, Slovenské pohľady a Prameň. Posielal básne do denníka Slovák. V r. 1939 publikoval päť básní v časopise Nový svet.

Do spomenutých časopisov posielal i kratšie preklady, z ruštiny, francúzštiny a taliančiny. Ako vysokoškolák, člen komunity Ruského kolégia, väčšinou písal len pre seba, pre útechu svojho srdca. V Ríme bol dosť izolovaný od slovenských časopisov a novín vo vlasti a tie básne, ktoré mu uverejňovali, posielal „akosi potajomky."

Spočiatku posielal svoje verše pod vlastným menom Ignác Zelenka a neskôr začal publikovať pod pseudonymom Eugen Vesnin. Básnické meno Eugen Vesnin si vybral v cudzine. Zdôrazňoval tým nielen svoj slovenský pôvod, ale i lásku k domovu. Čitatelia netušili, že za oboma menami sa skrýva tá istá osoba.

Od roku 1933, kedy prišiel do Ríma až do svojej smrti r. 1983 len dvakrát navštívil rodné Slovensko: v r. 1937 prišiel otcovi na pohreb, potešiť smútiacu matku a súrodencov a v roku 1939 v čase letných prázdnin, navštívil rodnú obec - Mokrý Háj, súrodencov a známych, spolužiakov v Skalici a hrob otca na miestnom cintoríne.

Poetický žiaľ nad smrťou svojho otca vyspieval vo veršoch:

Už nik z nás nebude
ani siať ani žať
Ani len páliť vňať
Dedičnej na hrude
Otec náš drahý
Sme veru svedkami
Nesmiernej krivdy zas
Príhovor sa za nás
U Boha s predkami
Otec náš drahý."

Roku 1961 mu zomrela matka. Vtedy už Slovensko bolo za železnou oponou a nebolo mu možné ísť na jej pohreb. Zomrelej matke adresoval takéto verše:

„Dotĺklo tvoje srdce šľachetné
Zatiaľ čo ja som v cudzej zemi bol
Pod naším krovom teraz smutno je
Sťaby nám v krbe plameň vyhasol
Dotĺklo tvoje srdce šľachetné
Čo vedelo ma nežne milovať
Aj vtedy keď už jeho krv
Začala tuhnúť v chladnú inovať...
No hoci ty už v nadhviezdnom si stane
Ja stále cítim tvoje požehnanie"

Dve Zelenkove návštevy Slovenska - v r. 1937 a 1939 - ho inšpirovali k niekoľkým básniam, ktoré potom zhrnul do cyklu Cyprusová haluz.

Počas druhej svetovej vojny a aj po nej prestal posielať básne do slovenskej tlače vo vlasti a zameral sa na severoamerické časopisy, Dobrý Pastier, Katolícky Sokol, Slovák v Amerike, Jednota atď.

Povojnové roky sa Zelenkova publicistická práca sústreďovala na časopiseckú vedeckú a vydavateľskú činnosť.

V roku 1947 zredigoval prvý zborník prác slovenských utečencov pod titulom Vo vyhnanstve, ktorý vyvolal medzi krajanmi živý záujem. V predslove v ňom okrem iného napísal:

„Rodákom slovenským v Amerike predkladám zborník Vo vyhnanstve, do ktorého prispeli naši básnici, spisovatelia, učenci a publicisti, ktorí vlani museli opustiť starý kraj a teraz sú roztratení po celej západnej Európe, kde miliony utečencov zo stredoeurópskych štátov očakávajú, že raz budú môcť spokojne žiť a pracovať vo svete, usporiadanom na ozajstných kresťanských a demokratických zásadách.... ani v ťažkom položení nezaháľajú, ale usilujú sa pokračovať v kultúrnom diele, ktoré tvorili v rodnom kraji - na Slovensku, pričom sa chcú aspoň takto odvďačiť tým americkým Slovákom a Slovenkám, čo svojimi darmi zmierňujú ich ťažký osud..."

V r. 1948 Dr. Ignác Zelenka založil v Ríme Slovenskú informačnú kanceláriu (SIK), ktorá vydávala prvý slovenský časopis vo Večnom meste, nazvaný Rím . Zakladateľom časopisu Rím bol síce Ignác Zelenka, ale zodpovedným redaktorom bol Pietro Chiminelli, známy taliansky spisovateľ a konvertita, lebo bol talianským občanom. V časopise mu bola rezervovaná jedna strana. Príspevky písal po anglicky.

V januári 1949 vyšlo prvé číslo prvého ročníka časopisu Rím. Spolu ich vyšlo päť ročníkov. V roku 1954 časopis zanikol. Časopis Rím bol svojou podstatou nábožensko-kultúrny, literárny a informačný.

V rámci časopisu Rím, Dr. Ignác Zelenka založil aj prvú slovenskú edíciu v Taliansku. V nej vyšlo v rokoch 1949-53, päť zväzkov .

Prvým zväzkom edície Rím bola kniha Jána Okáľa, Svätý rok 1950. (1949, 167 s.) Ďalšie zväzky tvoria Zelenkove práce: Vatikán, sídlo námestníka Kristovho (1950, 235 s.) a Svätá Stolica (1953, 240 s.). Po nich nasledovali Zelenkove preklady a síce: Angelo Colombo: Sv. František z Assisi (1951, 160 s.) a Igino Giordani: Pápež, Cirkev, Rím. (1952, 132 s.). V r. 1962 vyšla ďalšia vedecká štúdia I. Zelenku, O Edíciach Liturgických.

Na Turíčne sviatky 1952, pri príležitosti štvrtého výročia rozvinutia slovenských kultúrnych snáh v Ríme, Ignác Zelenka bol za kultúrnu a sociálnu činnosť poctený Rádom Najsvätejšieho Spasiteľa. Vyznamenanie mu udelil veľmajster Rádu J. Em. Vincent Abbate de Castillo Orleáns.

Dr. Ignác Zelenka r. 1963 založil v Beunos Aires edíciu Duch a svet, ktorú redigoval Ján E. Bor. (V r. 1981 sa edícia rozrástla o dve filiálky, ktoré redigovali: Mons. František Fuga v Hamiltone, Kanada a Prof. Koloman Murgaš v Kolíne, Nemecko).

Do r. 1984 vyšlo v edícii Duch a svet vyše dvadsať knižných titulov.

Prvým zväzkom edície bol výber z Vesninovej poézie pod názvom Zo zátišia mimóz (Buenos Aires 1965, 408 s). Pozostáva z dvanástich časti básnických rukopisných zbierok.

Výber Zo zátišia mimóz vyvolal nezvyčajnú pozornosť, vzruch, diskusie a obdiv medzi slovenskými básnikmi, spisovateľmi, duchovnými otcami, vzdelancami, kritikmi a novinármi roztrúsenými v Južnej i Severnej Amerike, v Austrálii a v Európe .

Patrili k nim Rudolf Dilong, Koloman K. Geraldini, Jozef Varinský, Miloš K. Mlynarovič, Vincent Boleček, Eugen Urban, Viktor Nesnadný, Ján Rekem, Ľudovít Kandra (Peter Klas), František Fuga, Imrich Stolárik, Marián Jankovský, Tomáš Veteška, Koloman Murgaš, Krištof Greiner a ďalší.

V roku 1966 vyšla Eugenovi Vesninovi ďalšia básnická zbierka pod titulom Z temena mojich hôr. (Buenos Aires, 1966, 176 s.)

Zbierka, Z temena mojich hôr je oslavou hôr a lesov. V nej autor spája svoje zážitky, ktoré mal z hôr, lesov, hájov, nielen slovenských, talianskych, ale i tých krajín, ktoré navštívil na turistických cestách počas svojich ciest a putovaní.

Ján E. Bor o novej zbierke popri inom napísal: „Keby som mal niekoľkými slovami vystihnúť tématiku novej básnickej zbierky Vesninovej, nuž povedal by som o nej toto: Javí sa byť premietacím plátnom, na ktorom sa odvíja zaujímavý film, ktorý bol natočený v horách, v rozličných dobách. Na Slovensku v mladosti, v mužných rokoch v Taliansku, a novšie na cestách po Európe."

V roku 1967 básnik Eugen Vesnin prekvapil svojich priaznivcom 64-stránkovou básnickou zbierkou: Cesta na Ponzu.

Básne sa zrodili za pobytu autora na ostrove Ponza . Medzi rozličnými osobami, ktoré tu stretol, spoznal i svoju tretiu Múzu (Nesmrteľku), mladé, pekné talianske dievča slovinského pôvodu, menom Pia, ktorá inšpirovala túto zbierku.

Ducha zbierky výstižne vystihol Mons. Ján Rekem: „Pri iných recenziách Vesninových básnických zbierok sme vyzdvihli jeho pozitívny vzťah k životu, jeho kresťanský optimizmus, čo sála z jeho lahodnej poézie. No táto zbierka predčí všetky jeho básne v tomto smere. Je to akoby lahodné, veselé trilkovanie na jase výslnia stredomorského leta. Autor je tu - a kto by sa tomu divil, keď pozná Stredozemie - radostne opojený všetkým, všetkým okolo neho, pod ním i nad ním. Všetko mu hudie pieseň o šťastí."

V roku 1968 vychádza ďalšia básnická zbierka Eugena Vesnina Ja nie som potomok zlatokopov. (148 strán).

Zbierka sa vyznačuje pestrosťou námetov. Nájdeme v nej nové hodnotné vrstvy lyriky osobnej i erotickej. Ide opäť o stredomorskú poéziu, rozšírenú o námety z Orientu a Afriky. Básnik v zbierke dokázal zduchovňovať hmotu a personifikovať prírodné úkazy.

V tejto zbierke viac v ako predošlých sa Vesnin zamýšľa nad smrťou, nad tajomstvom zaniknutých národov, civilizácií a kultúr.

Prof. Leo Magnino, taliansky slavista, básnik a spisovateľ, urobil výber z poézie Eugena Vesnina pod názvom L´oasi delle mimose .

Do výberu vybral hlavne básne zo zbierky Zo zátišia mimóz, ale i niektoré básne z Vesninových zbierok Z temena mojich hôr (5 básní) a Ja nie som potomok zlatokopov (7 básní), v ktorých autor objavuje novým spôsobom Stredomorie. V úvodu zbierky medzi iným napísal, že Vesninova poézia je naskrze prostá a spontánna, čo sú dve základné požiadavky pre skutočného básnika.

Hodnotu Vesninovej poézie potvrdil súbeh v Taliansku, na ktorom sa zúčastnil. Medzinárodná akadémia pre kultúrnu propagandu v roku 1970 ho odmenila za jeho poéziu strieborným pokálom sicílskej regionálnej vlády.

Niektoré Vesninove básne sa dostali do talianskej antológie Dieci anni di poesia italiana (Roma 1974), ktorú vydal Francesco Gligora.

Magninov preklad našiel širokú ozvenu a pozitívne ocenenie v talianskych časopisoch.

Viaceré Vesninove básne boli preložené do portugalčiny, španielčiny, gréčtiny a nemčiny.

V r. 1970 vyšla v Buenos Aires ďalšia Vesninova básnická zbierka Aj v etrúrskych záhradách. (74 s.) V zbierke básnik „...obdivuje tajomnú krásu etrúrskych váz, v ktorých sa nachádza čo tak nástojčivo hľadal - harmóniu ľudského citu a umu. A práve vtedy - akoby v tklivom očarení - prenáša sa do subjektívneho sveta ľúbostnej lyriky - načrtáva si poetické kresby živých váz - kresby žien, ktoré postretal na svojich talianskych a gréckych cestách..."

Podľa názoru Prof. Jozefa M. Kirschbauma sa básnická zbierka Aj v etrúrskych záhradách zdá byť najlepšou po zbierkach: Zo zátišia mimóz, Ja nie som potomok zlatokopov a Z temena mojich hôr.

Básnik Eugen Vesnin v r. 1971 publikoval básnickú zbierku ľúbostnej poézie Kytica nezabúdok. (128 s.) V zbierke básnik prestal byť diaľkovým ospevovateľom ženského sveta, ale stal sa zobrazovateľom žien, s ktorými sa stretal a trávieval prázdniny, v ktorých spoločností zažil nezabudnuteľné chvíle. Zbierka Kytica nezábudok je dokumentom nadšenej, dlho trvajúcej mladosti, ktorá sa rada pohybuje v okruhu dievčat a mladých žien, čo elánom, snením a živou radosťou naplňuje človeka.

Pri príležitosti šesťdesiatky básnika Eugena Vesnina, vydal Ján E. Bor r. 1973 básnickú zbierku, Ó more, ó more (126 s.) Sú to verše zo Stredomoria.

Výber nazvaný, Ó more, ó more pozostáva symobolicky len zo šesťdesiatich básní. Básne tematicky inšpirovalo Taliansko, ako i časť potuliek Vesnina po Stredomorí.

Od svojho príchodu do Ríma Ignác Zelenka s veľkým záujmom študoval rímske dejiny, umenie, kultúru a literatúru. Všestranná krása a výnimočnosť Ríma, kresťanské rímske i grécke tradície, antické legendy, opísané v mnohých knihách a vzácnych zväzkoch, intenzívne zapôsobili na neho. Očarili ho aj zrúcaniny cisárskych palácov, patriarchálne baziliky, hlahol svätopeterských zvonov, slávnostné svätorečenia a audiencie u pápeža, vatikánske záhrady, prechádzky okolo Tibera, panoráma z Janikula, potulky po Via Appia a pod.

Tieto zážitky, skúsenosti a dojmy, zachytil Eugen Vesnin v básnickej zbierke Prehŕnajúc svoj rímsky ná-

črtník. (Buenos Aires 1975, 152 s.). Kritika o nej napísala: „Svoju knihu Vesnin správne nazval náčrtník. Je ona čosi ako mozaikový obraz, poskládaný z kamienkov rozličnej veľkosti, jakosti a farby. Básnik použil neviazaného verša, keďže ten najprimeranejšie vystihuje tematickú pestrosť... Voľný verš letí k podstate a vyhýba verbalizmu.“

Ďalšia básnická zbierka Eugena Vesnina má názov Balada o neznámom Slovákovi (Buenos Aires 1976, 120 s.). Celá balada je vlastne rad spevov o vlasti, o jej kráse, o láske k nej a túžbe po nej. „Neznámy Slovák“ je básnik sám. Svoje city vyjadruje vo forme dialógov s prenasledovanou vlasťou. Táto jeho básnická zbierka je zameraná výlučne na rodný kraj.

Balada je rozdelená na tri časti. V prvej z nich, básnik po skončení druhej svetovej vojny obnovuje kontakt s vlasťou a v dôvernom rozhovore si vyrozprávali vzájomné osudy. V druhej časti, počas politického odmäku básnik premýšľal prijať pozvanie vrátiť sa domov, ale medzitým sa úplne zmenila politická situácia. V tretej časti básnik predstavuje Slovensko okupované, a preto sa rozhodol ostať v cudzine i napriek tomu, že veľmi miluje svoju rodnú zem. Rodná zem chápe jeho rozhodnutie a odpovedá mu:

Vďaka ti básnik, za kýtku i za máj,
ak domov nechceš prísť, nuž,
sa dobre mávaj.
Buď šťastný v cudzine,
ja ti pomôcť neviem,
kiež dúha pokoja sa nad tebou klenie!
Každý je kováčom osobného blaha,
mňa ťahá Východ dnes,
teba zas Juh ťahá!
Vďaka Ti ešte raz za baladu, vďaka,
som hrdá na Teba, že sa za Slováka
nehanbíš hlásiť vždy, všade,
povedome
a vieš nájsť útechu v materinskom slove.

V roku 1977 Eugen Vesnin vydal poému Albatros slovenský, ktorú venoval Jánovi E. Borovi k jeho sedemdesiatym narodeninám. Zbierka má sedemdesiat slôh a 44 strán.

V zdravici, Albatros slovenský básnik prirovnáva J. E. Bora ku kráľovi Artaktídy, Albatrosovi, veľkému vodnému vtákovi. Pokladá ho za „ukazovateľa cesty a slovenské nové svetlo“ a predstavuje ho ako priekopníka, novátora a hodnotiteľa novodobej spisby, ale aj ako znateľa novodobej talianskej literatúry. Prirovnáva ho nielen k Albatrosovi, ale i ku košatému stromu boru: „Pod ním každý,/ kto chce, nájde/ tôňu, vôňu, techu,/ vyhnanci a stroskotanci,/ rodičovskú strechu...“

V r. 1979 vychádza ďalšia Vesninova kniha básní, ktorú nazval Sebe samému. (94 s.)

Zbierka je rozdelená na štyri časti (knihy), z ktorých každá obsahuje päťdesiat básní. Štyri knihy zodpovedajú štyrom hlavným etapám ľudského žitia: duchovné počatie, vyzrievanie, tvorba a dozrievanie a nakoniec príprava na odchod do večnosti.

Štruktúra veršov tejto zbierky je svojrázna. Desať slohový, zhustený verš, v ktorom prvých osem tvorí prípoveď (sentenciu) a dvojverš epigram. Prvoradým námetom prvej knihy, Sebe samému je Boh. V druhej knihe definuje svoj postoj k Bohu, duši, viere a k hmote. Tretia kniha prízvukuje ideál bratstva v rodine, národe a ľudstve. Štvrtá kniha zbierky je meditácia o jednej z posledných vecí človeka o smrti:

„Sbohom buď rodná zem,
sbohom rodní moji!
Smrť všetky choroby
lieči, rany hojí,
zabudnúť dá aj nám
na to, čím sme boli.
Nemôže ináč byť
len po Božej vôli.

Vesmírny kolotoč,
sláva ti! Toč sa toč!“

V roku 1980 vyšla v Buenos Aires ďalšia Vesninova zbierka Athanasia slovaca, s podtitulom Básnická symfónia. (112 s.)

Gréckym menom Athanasia (nesmrteľka) nazval básnik švárne slovenské dievča, svoju prvú tajnú lásku, ktorej zostal verný až do smrti.

Zbierka Athanasia slovaca obsahuje 102 básní a je rozdelená na štyri časti: Allegro, Andante, Adagio a Appasionato. Každá časť pozostáva z 25 básní a zodpovedá jednej zo štyroch ročných období. Takéto delenie umožnilo Vesninovi markantne ospievať jedinečné prírodné krásy Slovenska, lebo dej tejto veľbásne sa zväčša odohráva na Slovensku (životný), a v Taliansku (spomienkový). Úvod zbierky tvori krátky predspev (Introduzione) a záver dospev (Finale).

Veľká láska i keď neskončí v manželskom zväzku je nezničiteľná a vie pretrvať celý pozemský život, ako to vyspieval básnik v predspeve:

... tvoj obraz, moja ľúba,
v ústrety mi svieti,
spomienky vyvoláva, city v srdci nieti.
Tlmiť ich? Nie som v stave.
Vyspievam ich zplna,
Oj, nech sa svetom nesú,
nech sa svetom vlnia!“

Vesninova zbierka bola veľmi priaznivo prijatá. Básnik Ľudo Bešeňovský, ktorý žil v Kanade, takto komentoval Vesninovu poetickú skladbu: „ ...verše, inšpirované tajnými láskami, sú vari vždy najkrajšie, najcitovejšie. I ja mám takéto verše, no vždy som si myslel, že v tomto položení, v akom sme už tridsať rokov, takáto poézia nemá miesta, že najprv je národ a bieda sveta a len potom naše najosobnejšie city. No mýlil som sa. ...Athanasia Slovaca bez toho, žeby som chcel ubrať niečo kvalitám ostatných Vesninových kníh, najmä výberu Zo zátišia mimôz, je dosiaľ vrcholným dielom jeho básnickej tvorby.“

Ďalším dielom Eugena Vesnina bola „veršovanú rozprávku zo Záhoria“ Bohuš a Boženka (edícii Duch a svet, Ústav Matúša Černáka, Koln 1981, 77+3s.) Napísal ju počas dovolenky v kúpeľnom mestečku Fiuggi r. 1979. Rozprávka má sedem kapitol: I. Hej vo Vysokých Tatrách. II. V objatí Bielych Karpát. III. Pod južným slnkom. IV. Sacerdos in aeternum. V. Na Velehrade. VI. Buď s Bohom, Nitra! VI. Havajské ostrovy.

Námet rozprávky má autografický základ, ale viaceré príbehy sú vymyslené. Literárny kritik ju charakterizoval takto: „V tejto rozprávke zo Záhoria, dvaja mladí ľudia (Bohuš Červenka a Boženka Klasová), smerujúci k sebe, dostanú výslovný smer k Bohu v kňazskom a mníšskom povolaní.“

Poslednou publikovanou knihou veršov je „básnická toccata“ Excelsior, (Hamilton Ont. 1982, 94+3s), venovaná 75. narodeninám Dr. Jána E. Bora. Knihu vydal Mons. František J. Fuga, predseda Zahraničnej Matice slovenskej v edícii Duch a svet. Pozostáva z troch častí (Na cestu k výšinám; Sajúc mok poézie; Jak lampa olejová) a každá časť obsahuje 25 básní.

Mons. Fuga, vydavateľ zbierky Excelsior, napísal do knihy úvod, kde hovorí: „Eugen Vesnin v zbierke Excelsior sa podujal odvážne, novým spôsobom zobraziť duchovnú a nábožensky intímnu tvárnosť Jána E. Bora. V rozpätí dlhých rokov priateľstva intímnemu básnikovi nechýbajú osobné postrehy v duchovne bohatom a vyrovnanom živote jubilanta,... lebo je to človek zakotvený v Bohu, ktorého miluje nadovšetko a súčasne po stránke národnej je uvedomelý a vykryštalizovaný Slovák, ktorý sa skvie ako drahocenný diamant medzi slovenskými rodoľubmi...“

Tento krátky prierez tvorbou Eugena Vesnina je presvedčivým dôkazom, že Dr. Zelenka bol nadmieru usilovný a tvorivý duch. Aj napriek zodpovednej a náročnej funkcii vo Vatikánskej Apoštolskej knižnici našiel si čas, aby vytvoril pozoruhodné dielo trvalej hodnoty. Okrem tu uvedených básnických zbierok pripravoval do tlače aj ďalšie zväzky poézie. V rozhovoroch a v korešpondencii sa zdôveril, že pripravuje na vydanie niekoľko rukopisov, ktorých pracovné tituly boli:

- Kráľovná murágov. Básne zo Sardínie.
- Stromboli. Básnická fantázia.
- O, zvodné grécke brehy. Básnický cestopis.
- Pieseň piesní o najkrajšej z najkrajších. Básnická improvizácia.
- Ozveny z Ventotene. Poézia stredomorská.
- Agnus Dei. Poemetto.

Literárny kritik Dr. Jozef Hvišč v závere svojej štúdie, Poézia Eugena Vesnina takto hodnotí Vesninovo literárne dielo:

„Je majstrom literárnej štylizácie. Rovnako dobre narába viazaným, ako aj voľným veršom. Výrazové celky spontánne podriaďuje dominantnému sémantickému aktu. Jeho básne majú prirodzený pôvab, rytmus a tón plasticky podčiarkujú hlavnú ideu výpovede. Pritom pôsobia prirodzene, podmaňujú svojou jednoduchosťou a beprostrednosťou.

Vesnin je úspešným pokračovateľom slovenskej katolíckej moderny, ktorú obohatil prvkami hlboko prežitej a precítenej intelektuálnej reflexie, ktorá v jeho podaní nadobúda univerzálny zmysel .

LITERATÚRA:

Ján E. Bor: Osnovateľ Slovenskej literatúry v Ríme. Buenos Aires, 1964.

Ján E. Bor: Dr. Ignác Zelenka - Eugen Vesnin na druhom svete. In: Slovenský život v Argentíne, roč. VII., júl-august 1983, č. 4, s. 15-16;

František Vnuk: Panichída nad básnikom. In: Kanadský Slovák, 3. septembra 1983.

Leo Magnino, Rím: Taliani si uctili Vesnina - Zelenku. In: Slobodné Slovensko, roč. XXXIX, január-február 1984, č.1;

Slovenský biografický slovník, VI. zväzok T-Ž, Martin : Matica slovenská, 1994, s. 428-429;

Mária Krížová: Poznávame slovenské osobnosti. Dr. Ignác Zelenka - Eugen Vesnin. In: Rodinné spoločenstvo, august 1994, roč. X, č. 8, s. 26-27;

Peter Cabadaj: Taliansko - Eugen Vesnin (22.1.1913 Mokrý Háj - 12.6.1983 Rím, Taliansko) In: Slovenské národné noviny, 1999, č. 34, s. 5;

Ján Hnilica: Zelenka, Ignác. In: Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska, Lúč, 2000, s. 1523-1524.

Peter Cabadaj: Eugen Vesnin. In: Literárny exil. [Martin],: Matica slovenská, 2002, s. 113-115.

K storočnici Jozefa Ilečka

Toto číslo ilustrujeme ukážkami z diela maliara, grafika, ilustrátora Jozefa Ilečka k jeho nedožitej storočnici. Narodil sa 12. 1. 1909 v Budapešti (Kišpešť). Po vzniku ČSR sa presťahoval s rodičmi do Bratislavy. Otec pôsobil ako kvestor na Univerzite, matka (rod. Hrdinová) pochádzala z Modry, bola učiteľkou hudby. Jozef Ilečko sa učil maľovať súkromne u prof. A. Struhárika, navštevoval maliarsku školu G. Mallého. R. 1928-1931 študoval právo, dejiny umenia, archeológiu a estetiku na bratislavskej Univerzite a Karlovej univerzite v Prahe. Zároveň sa zdokonaľoval v maľovaní, podnikol študijné cesty po európskych múzeách a galériách. R. 1932-1933 pracoval ako umelecký litograf v košickej tlačiarni Wiko. Patril k priekopníkom moderného slovenského plagátu. R. 1934 sa presťahoval do Modry, spolupracoval s modranskou keramickou dielňou. Následne pobudol v maliarskej kolónii J. Alexyho v Piešťanoch. V rokoch 1935-1945 žil a tvoril v Bratislave. Po vojne žil prechodne v Revúcej, od r. 1953 v Modre.

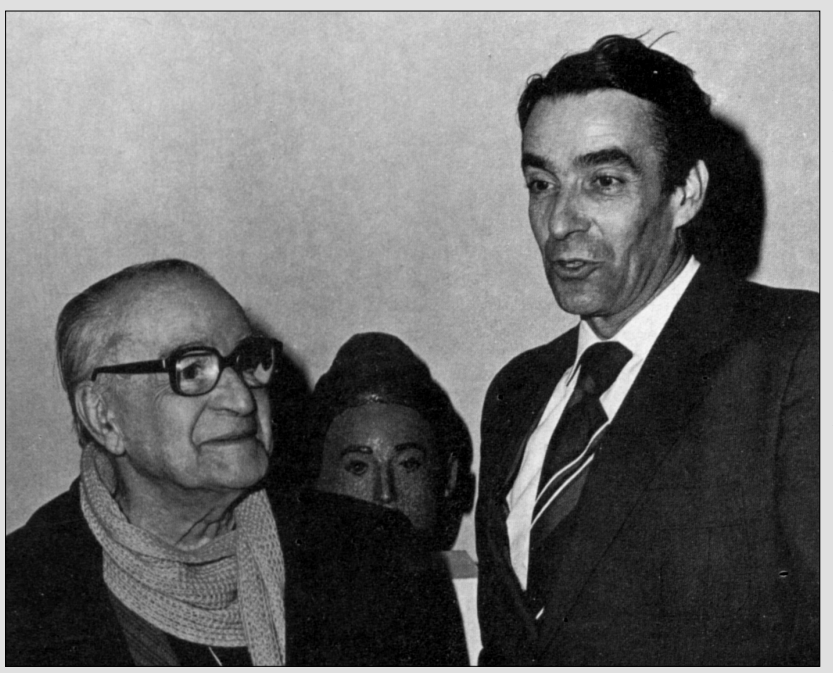

Jozef Ilečko so synom Alexandrom

Ilečkov výtvarný názor vyrastal z hodnôt poimpresionistickej maľby. Nech sa jeho tvorba javí navonok akokoľvek tematicky i výtvarne rozmanitá, priebežne ju stmeľuje črta, ktorú výtvarný kritik V. Wagner nazval princípom tvorivej nutnosti. Ilečko vychádzal z presvedčenia, že umenie má ľuďom poskytovať krásu a povzbudenie. Do povedomia verejnosti sa zapísal hlavne krojovanými ženskými postavami, ktoré boli aj vyznaním jeho vrúcneho vzťahu k Slovensku. Popri výtvarnom zaujatí bol známy záujmom o teoretické otázky filozofie, literatúry, umenia. Mnohí si pamätajú, že si vedel získať uznanie a obdiv zvlášť mladých intelektuálov a literátov, ktorí oceňovali Ilečkovu nezávislosť a tiež jeho kritický postoj k etablovaným názorom a hodnotám minulého režimu. Zomrel v Modre 30. 12. 1986.

S. I.

Jozef Ilečko: Zo starého vinohradu, 1970. Linorez

K televíznym Sféram dôverným zo 17. decembra 2008

Predvianočná relácia Sféry dôverné, ktorú odvysielala Slovenská televízia, bola pohladením duše človeka túžiaceho po dobre, pravde a kráse. Vedenie redakcie duchovného života v spolupráci s pracovníkmi z oblasti kultúry pripravilo skvelý duchovný darček pre televíznych divákov kresťanského zmýšľania, ktorým položili na stôl mnoho zaujímavých myšlienok na premýšľanie z oblasti kresťanskej kultúry. Akoby nad všetkým visel otáznik „Quo vadis, kresťanská kultúra“, na ktorú máme plné právo ako plnoprávni občania. Jestvujú totiž isté sily v našej spoločnosti, ktoré majú záujem o jej vytesnenie na okraj našej spoločnosti a záujmu.

Treba pozitívne oceniť výber účastníkov besedy, ktorú napokon tvorilo pomerne široké spektrum osobností kultúry, od dnešnej staršej generácie, až po predstaviteľov najmladšej začínajúcej generácie. V podstate to bol dosť široký výber na prezentáciu názorov na danú oblasť.

Na úvod, ako je už dobrým zvykom tejto televíznej relácie, prehovorila osobnosť k danej téme v dokrútke. Tentoraz to bol kardinál Ján Chryzostom Korec, ktorý sa svojím pokojným, rozvážnym hlasom zamýšľal nad stavom, v akom sa nachádza slovenská kultúra v čase pôsobenia rôznych síl tvariacich sa, akoby boli jediní predstavitelia pokroku, spravodlivosti a slobody myslenia. Je príznačné pre toho najvýznamnejšieho predstaviteľa Katolíckej cirkvi na Slovensku, že sa vždy hlási k odkazu a slovám „nášho básnika“ Milana Rúfusa, barda slovenskej literatúry, inak veriaceho luterána, ktorý svojím skvelým básnickým dielom úporne bráni kresťanské hodnoty, najmä základy zdravej slovenskej rodiny na princípoch osvedčenej kresťanskej morálky. Jeho nedávne okrúhle výročie narodenín je veľkou príležitosťou pre nás Slovákov vzdať hold tomu veľkému a vzácnemu človekovi, ktorého keby mali iné národy, už dávno by bol nositeľom Nobelovej ceny za literatúru. Myslím si, že toto „neskromné „ presvedčenie je nielen vlastné malému okruhu našich ľudí, ale je aj názorom mnohých Slovákov žijúcich vo svete. Na dôkaz toho uvediem len jedinú skutočnosť. Naši krajania v Nemecku (v Mníchove) sa rozhodli osláviť 80-té výročie narodenín básnika literárnym večierkom (24. januára 2009 na tamojšej katolíckej misii). Kto trošku pozná pomery, čo to znamená dať niekoľko desiatok po celej krajine roztrúsených ľudí dokopy, pochopí ich čin „hovoriť o najkrajšej modernej poézii Milana Rúfusa ako o najkrajšom briliante, poklade v našej národnej pokladnici“ (z listu akad. maliara Jána Mráza žijúceho v Mníchove).

V zaujímavej diskusií o slovenskej kresťanskej kultúre odznelo mnoho názorov, ktoré sotva možno vtesnať do rozsahovo obmedzeného príspevku. Predsa však uvediem aspoň čo-to pre dôležitosť vyslovených myšlienok v stručnom rekurze. Nad zrodom slovenského národa sa vznáša duch kresťanstva a slobody, ktorá končí tam, kde sa obmedzuje a uráža sloboda druhých (básnik Jaroslav Rezník). „Katolícka moderna“ vrátila katolícku spiritualitu do slovenskej literatúry, i keď dosiaľ nebola celkom plne akceptovaná (básnik Teodor Križka). Kresťanstvo nie je len náboženstvo, je syntézou lásky a vzťahu človeka k Bohu. Kristus nie je len Boh, ale aj optimálny človek (básnik Mons. Jozef Tóth). Moje básne sú zároveň aj moje modlitby (spisovateľ Peter Kubica). Podľa Mt, Lk odpustia sa hriechy proti Otcovi a Synovi, ale nikdy sa neodpustí to, čo je proti Duchu. (herečka Eva Krisztinová). Literatúra je nielen to, čo zobrazuje, ale je i obrazom samého tvorcu. Keď spisovateľ-tvorca uzná dobro, tak sa ho musí držať (spisovateľ Ladislav Ťažký). Salezián Augustín Nádaský, niekdajší riaditeľ slovenského gymnázia v Ríme, do smrti pôsobiaci na gymnáziu v Šaštíne, vo svojom diele Literárna rozhľadňa sledoval prejavy ľudskosti v slovenskej literatúre počas obdobia komunizmu. Zistil, že aj po roku 1989 akoby niekto zámerne potláčal ducha, útočil na kresťanské korene literatúry, považoval jej vývoj za obdobie temna. Systém zla, za ktorým niekto stojí, sa prejavuje v duchovnej púšti, naplnenej zlobou (Križka). V súčasnej literatúre sa prejavuje obrat k individualizmu, uzatváraniu sa do seba, ale literatúra potrebuje interakciu tvorcu a čitateľa (poetka Katarína Džunková). Vzťahy v spoločnosti sú horšie, narušila sa integrita človeka a jeho ducha (Tóth). V poézii i v próze treba dodržiavať určité zásady, ktoré zodpovedajú charakteru národa ako napr. nikdy nežiadať, čo nám nepatrí (Ťažký). Slovenská kultúra stojí na triumviráte hodnôt: na viere v Boha, na vlastenectve a na sociálnom cítení (Križka). Dobrá poézia je ako dobré tokajské vino. Musí byť súzvučná s krásou a pravdou (Tóth). Irituje používanie pojmu „demystifikácia“, plynúceho z nepochopenia slova „mýtus“ v jazykovej kultúre, pretože vyjadruje prevedenie syntetickej skúsenosti národa do obraznej, metaforickej podoby. Takou syntézou sú aj národné rozprávky, zapísané napr. geniálnym Pavlom Dobšinským (Križka).

Také a podobné myšlienky, aspoň sčasti zachytené, rezonovali v televíznej debate, uchvacujúcej srdce a myseľ televízneho diváka, nastaveného na žičlivý a úprimný vzťah k slovenskej kresťanskej kultúre.

Pochopiteľne, ani táto podnetná debata sa nezaobišla bez kladných, ale aj negatívnych ohlasov. Treba priznať, že bol naplánovaný pomerne malý priestor pre odozvy divákov. Väčšinou zazneli pozitívne ohlasy. Ale objavili sa aj názory, ktoré boli v rozpore k vysloveným myšlienkam. Azda najtvrdšie zaznelo obvinenie z náboženského fundamentalizmu. Že tu vraj ide o akési vzájomné presviedčanie sa o správnosti názorov, ktoré urážajú slovenskú kultúru, ktorá sa snaží prijať moderné ideové trendy a príncíp slobody tvorby. Teda kultúra, donedávna formovaná na princípoch kresťanskej viery a morálky, je už podľa istých ľudí krajne liberálneho zmýšľania zastaralá a neprijateľná. Je to naozaj tak? Úvodné slová otca kardinála Korca presviedčajú úplne o čomsi inom. Sám „náš básnik“ Milan Rúfus celým svojím naturelom a básnickým dielom a mnohí iní, či už z katolíckej alebo evanjelickej strany (uvediem len niekoľko mien: M. Urban, J. C. Hronský a básnici R. Dilong, K. Strmeň, J. Silan, a iní z Katolíckej moderny, S. H. Vajanský, P. O. Hviezdoslav, M. Rázus zo strany protestantov) sú najlepším dôkazom lživého tvrdenia neprajníkov kresťanskej kultúry. Títo plnými ústami o bezbrehej slobode myslenia a konania človeka pripravujú pád a marenie slovenskej kultúry v jej prirodzenom smerovaní na jeho duchovný rozvoj.

Treba otvorene priznať, v zhode s myslením veľkého pápeža Jána Pavla II., že po boji proti otvorenému nepriateľovi kresťanstva, akým bol marxizmus a ateistický komunistický systém, kresťania musia čeliť ešte záludnejšej hrozbe - praktickému materializmu, spojenému s ideológiou liberalizmu. Tento stav sa prejavuje v kultúre laicizáciou a relativizáciou hodnôt, čoho dôsledkom je aj to, že stále viac a viac ľudí „žije ako keby Boh neexistoval“ (S. Dziwisz: Život s Karolom, SSV, 2007 Trnava). Bolo by zaiste lepšie, keby ľudia, ktorí nedokážu pochopiť jestvovanie Božej prozreteľnosti, mohli aspoň pozitívnejšie konať v zmysle parafrázy „ako keby Boh jestvoval“. Podľa Romana Guardiniho, veľkého nemeckého mysliteľa 20. storočia, praktický ateizmus, ktorý sa doteraz prižívoval na kresťanských koreňoch a hodnotách, žil z kresťanskej tradície, i keď to navonok nepripúšťal, bude sa musieť zriecť nepoctivo požičaných hodnôt z kresťanstva. Bude musieť byť postavený sám na sebe, t. j. „sám bude musieť znášať celé bremeno svojho dejinného bytia“ (L. Hanus: R. Guardini, mysliteľ a pedagóg storočia, Lúč, 1994 Bratislava), so všetkými dôsledkami a neistým koncom.

PAVOL KALINAY

Duchovnosť, kresťanstvo a literatúra

V relácii Sféry dôverné v rozhovore spisovateľov o duchovnosti, kresťanstve a literatúre, ktorú vysielala Slovenská televízia 17. 12. 2008, zaznievala opakovane otázka, prečo vlastne trh nie je schopný prijímať literatúru s kresťanskými ideálmi. Radšej si volí bulvár, brak, balast, zmes medovo aranžovaných polopravd, vulgarizmy alebo východné filozofie. Čitateľov teší násilie, sex a špiritizmus. „Tí, ktorí sú v súlade s telom, zameriavajú svoju myseľ na veci tela, ale tí, ktorí sú v súlade s duchom, na veci ducha.“ - reagoval pri zrode kresťanstva na situáciu apoštol Pavol. Prečo je to tak?

Hoci spoločnosť nezadržateľne starne, panuje v nej kult mladosti, pohŕdanie skúsenosťou zašlých čias a bezbrehá túžba po neustálej zábave. Pokojný usporiadaný život nie je dosť akčný a zaváňa nudou. Ešte zreteľnejšie sa táto skutočnosť odzrkadľuje v textoch piesní, kde je „hranica tolerancie“ posunutá oveľa viac ku krajnosti. Tento postoj avizuje devastáciu spoločnosti. Prázdnotu. Nevyhnutný je chlieb a hry. Rozptýlenie sa tak stáva potrebou, prioritou, človek sa chce odviazať, hľadá adrenalín. Voľnočasové aktivity nemajú už úlohu rozvíjať, učiť a kultivovať, ale hlavne zabaviť, rozptýliť človeka a často ho aj ohlupovať. Uvažujúci človek si musí uvedomiť, že bez ohľadu na postoje väčšiny nesie zodpovednosť za vlastné skutky. Nemusí kráčať s davom, ak súhlasí s výrokom izraelského proroka Izaiáša, ktorý v 5. kapitole svojej knihy napísal: „Beda tým, ktorí hovoria, že dobré je zlé a zlé je dobré, ktorí kladú tmu za svetlo a svetlo za tmu, tým, ktorí kladú horké za sladké a sladké za horké! Beda tým, ktorí sú múdri vo svojich vlastných očiach...“

Prostredníctvom médií sa valí množstvo informácií pripomínajúce tsunami.

Aký je prah citlivosti človeka, teda i čitateľa, taká je ponuka a zdá sa, že kvantita vedie nad kvalitou.

V celých dejinách ľudstva však existovali morálne zodpovední jednotlivci, ktorí si dokázali zachovať vysoký mravný kredit. Udržali si dobré svedomie voči ľuďom, ale hlavne voči Stvoriteľovi. Nepodlizovali sa, neskláňali len preto, aby získali niečí súhlas, schválenie, nepreferovali zisk, ak by tým mali poprieť vlastné zásady. I v ich prípade okolie reagovalo rôzne, napr. v 1. liste do Korintu v závere 2. kapitoly jeho pisateľ konštatoval, že „telesný človek neprijíma veci Božieho ducha, lebo sú mu pochabosťou, a nemôže ich spoznať, pretože sa posudzujú duchovne.“

Kvalitná literatúra vyzdvihujúca princíp dobra však bude v búrlivej dobe vždy existujúcim majákom a svetielkom signalizujúcim obydlie blúdiacemu v lese.

ZDENKA LACIKOVÁ

Vedec, pedagóg, diplomat Mikuláš Sedlák jubiluje

Životné jubileá sú vítanou príležitosťou na pohľad dozadu. Je tomu tak aj u prof. Ing. Mikuláša Sedláka, CSc., ktorý v plnej sile a pracovnom nasadení oslávil nedávno životné jubileum.

Jeho rozsiahla publikačná činnosť predstavuje 14 monografií a vysokoškolských učebníc. Posledná pod názvom "Základy manažmentu" v novembri 2008. Okrem toho bol vedúcim autorského kolektívu väčšieho počtu publikácií, spoluautorom ďalších kníh, autorom vedeckých štúdií. Mnohé výsledky vedeckovýskumnej činnosti prezentoval a dodnes prezentuje na konferenciách, seminároch doma i v zahraničí, počas študijných pobytov v medzinárodných inštitúciách a v prednáškach, ktoré mal na popredných univerzitách v zahraničí.

Výsledky vedeckovýskumnej činnosti našli uplatnenie v pedagogickej práci. Prof. Mikuláš Sedlák zaviedol do učebného procesu nové učebné predmety so zameraním na podnikové hospodárstvo a manažment už v 60. rokoch minulého storočia. V teórii manažmentu sa stal najvýznamnejším predstaviteľom jej interpretácie a zavádzania do praxe na Slovensku. Je uznávaným nestorom tejto vednej disciplíny, ktorá po prechode na trhovú ekonomiku zohráva dôležitú úlohu v hospodárskej praxi.

Pán profesor sa zaslúžil aj o rozvoj ekonomického školstva na Slovensku. Po študijnom pobyte v USA bol v roku 1969 vo voľbách, ktoré sa konali po prvý raz na akademickej pôde v ČSSR, zvolený za rektora Vysokej školy ekonomickej v Bratislave. Aj tam začal v praxi uplatňovať nové poznatky získané v pedagogickej a vo vedeckovýskumnej činnosti. Táto snaha spolu s jeho spoločenskými aktivitami, ktoré išli nad rámec akademickej pôdy, neostala v roku 1970 bez pozornosti vtedajších mocných. V rámci normalizácie bol odvolaný z funkcie rektora a nebolo mu umožnené pokračovať v reforme ekonomického štúdia na Slovensku. Túto možnosť dostal až po "nežnej" revolúcii, keď v roku 1990 bol po druhýkrát zvolený za rektora Vysokej školy ekonomickej v Bratislave (dnes Ekonomickej univerzity). V tejto funkcii zohral rozhodujúcu úlohu pri transformácii jej obsahovej a organizačnej štruktúry na podmienky trhového hospodárstva a pri skvalitnení štúdia. Zásadné zmeny, ktoré zaviedol, platia aj v súčasnosti. Po ukončení funkčného obdobia od roku 2004 sa podieľa na formovaní základov novozaloženej Vysokej školy ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave.

Uviedli sme, že prof. Ing. Mikuláš Sedlák, CSc. sa angažuje nielen v pedagogickom procese a vo vedeckovýskumnej činnosti ale aj v spoločenskom živote s možnosťou aktívne vplývať na chod vecí verejných. Už v období dubčekovského oteplenia patril k jej aktívnym činiteľom. Na základe výsledkov vedeckovýskumnej činnosti sa zaradil do úzkej skupiny "otca revizionizmu" československej ekonomickej teórie Ota Šika. Poznatky zo študijného pobytu v USA, ktoré v roku 1967 publikoval o manažmente v USA, vyvolali veľkú pozornosť v odborných kruhoch a na verejnosti. Neprekvapuje preto, že po "bratskej" pomoci v auguste 1968 bol v rámci bratislavských vysokých škôl jedným z vedúcich činiteľov organizujúcich odpor proti tomuto zásahu. Na základe tejto činnosti a postojov, ktoré zastával, bol v rámci normalizačného procesu až do "nežnej" revolúcie postihnutý a odstavený zo spoločenského života.

Po novembri 1989 sa pán profesor aktívne zapojil do demokratizačného procesu nielen na vysokých školách, ale v celej spoločnosti. O intenzívnej účasti vo verejnom živote svedčí jeho členstvo v rôznych organizáciách a orgánoch, množstvo publikácií, vrátane knižných a vystúpenia na verejnosti.

Po roku 1990 bol členom poradných orgánov vlády. Aktívne pôsobil v Hospodárskej rade vlády, Rade pre vedu a techniku, Komisii pre posúdenie kladov a nedostatkov v riadení miestnej samosprávy a štátnej správy, Akreditačnej komisii pre vysoké školy. Okrem uvedených funkcií bol členom Zboru externých poradcov prezidenta SR, členom orgánov rozličných spoločností a externých komisií.

V rokoch 1998-2001 na poste mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca Slovenskej republiky v Japonsku prispel k lepšiemu poznaniu a k prehĺbeniu vzťahov Slovenska so štátom, ktorý zohráva dôležitú úlohu vo svetovom hospodárstve. Okrem plnenia diplomatických úloh je výsledkom jeho pobytu v Japonsku knižná publikácia, ktorá vyšla v roku 2003 pod názvom "Japonská ekonomika včera a dnes". Táto pútavým spôsobom približuje japonskú ekonomiku, jej vývoj a systém riadenia našim čitateľom.

Osobitnú pozornosť vyžaduje činnosť profesora Mikuláša Sedláka vo funkcii predsedu Rady NEZES. Tento post zastával v zložitom období transformácie Slovenska na trhové hospodárstvo, keď sa rozhodovalo o postupe a uplatnení šokovej terapie alebo o uplatnení postupného prechodu, ktorý by zohľadnil aj ekonomické a sociálne aspety prechodu. Početné materiály a publikácie analyzovali rôzne stránky prechodu, pričom uprednostňovali postupnosť krokov. Pod jeho vedením NEZES zorganizoval dve medzinárodné konferencie v Bratislave, a to za účasti popredných ekonómov a politológov zo zahraničia.

Okrem spracovania podkladov pre ekonomickú transformáciu pán profesor zohral významnú úlohu pri formovaní slovenskej štátnosti a zabezpečení jej realizácie. V rámci Rady NEZES podieľal sa na vypracovaní analytických materiálov, ktoré jednoznačne preukázali životaschopnosť samostatnej Slovenskej republiky. Stalo sa tak v období, v ktorom mnohí pochybovali o úspešnosti SR ako samostatného štátu. Takisto počas existencie samostatnej SR sa podieľal na vypracovaní materiálov pre programové vyhlásenie vlád, vrátane súčasnej koaličnej vlády.

Naša transformácia na trhové hospodárstvo ukázala a súčasná finančná kríza, ktorá prerastá do hospodárskej krízy, názorne potvrdzuje, že fungujúca trhová ekonomika vyžaduje dobré zákony a funkčné inštitúcie, politický konsenzus zainteresovaných, bez ktorého trhový mechanizmus nemôže pôsobiť. Pokiaľ tieto podmienky absentujú, do popredia sa dostáva neefektívnosť, sociálna nerovnováha a napätie, ktoré ohrozuje politický konsenzus. Prof. Mikuláš Sedlák venuje preto s novou intenzitou pozornosť zásadným otázkam riadenia podnikateľskej činnosti. V roku 2007 v knižnej publikácii pod názvom "Manažment" charakterizuje podstatu a význam jednotlivých systémov manažmentu, rozhodovaco-informačného procesu, organizačnej štruktúry a vedenia ľudí. V uvedenom roku vyšla pod jeho vedením aj knižná publikácia kolektívu autorov pod názvom "Podnikové hospodárstvo". Táto je venovaná analýze podniku, jeho činnosti, vrátane podnikových financií, teda problematike, ktorá je vysoko aktuálna v súčasnom období.

Dlhoročná činnosť jubilanta bola ocenená medailami a inými formami a v roku 1997 nomináciou na Prominenta ekonomiky SR. Medzinárodného uznania sa mu dostalo i vtedy, keď švédska Kráľovská akadémia vied ho požiadala, aby navrhol osobnosť za ekonomické vedy na udelenie Nobelovej ceny a v roku 2000 zaradením do publikácie Who is Who in the World.

VLADISLAV BACHAR

KULTÚRA
dvojtýždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík*. – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Cena jedného čísla je 1,00 € – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail zahraničného predplatného: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo EV 757/08. – Nevyžiadané rukopisy nevraciame. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

JAROSLAV CHOVANEC

Nový tlačový zákon

a rozvoj demokracie

Nový tlačový zákon z hľadiska obsahu a formy spracovania, ako i svojou štruktúrou predstavuje moderný a demokratický tlačový zákon, ktorý bol schválený 9. apríla 2008 a nadobudol účinnosť 1. júna 2008. Tento vytvára vhodné predpoklady a podmienky na úspešné fungovanie médií, ako aj ním dotknutých ostatných subjektov. Taktiež chráni i príslušné ľudské a občianske práva a slobody občanov Slovenskej republiky a pozitívne vplýva na mediálny systém Slovenskej republiky a taktiež na rozvoj demokracie.

Vzhľadom na skutočnosť, že rozsah tohto článku je priestorovo obmedzený, jeho autor rozobral a zhodnotil, resp. spracoval v ňom len jeden z nových mediálno-právnych moderných a demokratických inštitútov, a tým je právo na odpoveď. Taktiež v článku poukazuje a hodnotí nový tlačový zákon a jeho dopad na mediálny systém Slovenskej republiky a v závere poukazuje na jeho význam pre rozvoj demokracie a ochranu ľudských a občianskych práv a slobôd a budovanie právneho štátu v Slovenskej republike.

Právo na odpoveď

Právo na odpoveď je v súčasnosti bežným právno-mediálnym inštitútom, ktorý je obsiahnutý vo viacerých tlačových zákonoch členských štátov Európskej únie. Pritom treba poukázať na skutočnosť, že ho majú zaviesť do právneho systému všetky členské štáty Rady Európy, a to v zmysle príslušných medzinárodnoprávnych dokumentov schválených inštitúciami, resp. orgánmi Európskej únie.

Právo na odpoveď v Slovenskej republike zakotvuje § 8 tlačového zákona. Vychádza zo skutočnosti, že dotknutá fyzická alebo právnická osoba môže toto právo realizovať len za predpokladu, že sú splnené zákonné podmienky, ktorými sú:

a) Uverejnené skutkové tvrdenie sa musí dotýkať cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby, alebo názvu, alebo dobrej povesti právnickej osoby.

b) Taktiež musí byť splnená i druhá podmienka, a to určiteľnosť dotknutej osoby na základe takéhoto skutkového tvrdenia. Len takto uvedená dotknutá osoba má právo podať žiadosť o uverejnenie odpovede. V tomto prípade sú vydavateľ periodickej tlače a tlačová agentúra povinní bezodplatne uverejniť odpoveď.

V tejto súvislosti sa žiada zdôrazniť, že nový tlačový zákon upravuje i ďalšie náležitosti žiadosti práva na odpoveď.

c) Žiadateľ práva na odpoveď musí v zmysle tlačového zákona podať žiadosť vydavateľovi periodickej tlače alebo tlačovej agentúre do 30 dní od dňa vydania periodickej tlače alebo zverejnenia tlačovou agentúrou. V nej musí byť obsiahnuté namietané skutkové tvrdenie. Ak dotknutá osoba zmešká uvedenú lehotu, tak právo na odpoveď zaniká. Pritom žiadosť musí byť podaná písomnou formou a musí byť podpísaná. Ďalšie náležitosti žiadosti o uverejnenie odpovede sú:

d) názov a deň vydania periodickej tlače alebo deň uverejnenia tlačovou agentúrou (agentúrneho spravodajstva), ktoré obsahovalo namietané skutkové tvrdenie. Musí obsahovať presný popis skutkového tvrdenia. Okrem uvedeného treba upozorniť na skutočnosť, že súčasťou žiadosti o uverejnenie odpovede musí byť aj písomné znenie odpovede (§ 8 ods. 2 a 3 citovaného zákona - tlačový zákon).

Pri uplatňovaní tlačového zákona v spoločensko-politickej a právnej praxi sa vyžaduje, aby bola odpoveď rozsahom primeraná textu, v ktorom je namietané skutkové tvrdenie.

Vydavateľ periodickej tlače je povinný odpoveď uverejniť do troch dní odo dňa doručenia žiadosti o uverejnenie odpovede, alebo v najbližšom vydaní. Obdobnú povinnosť má tlačová agentúra. Ďalej vydavateľ periodickej tlače a tlačová agentúra sú povinní uverejniť odpoveď tak, ako bola napísaná v žiadosti o uverejnenie odpovede, a to v rovnakej periodickej tlači alebo v agentúrnom spravodajstve na rovnakom mieste a rovnakým písmom, akým bolo uverejnené skutkové tvrdenie. Pritom vydavateľ periodickej tlače a tlačová agentúra musia výslovne napísať, že ide o odpoveď, pri ktorej bude uvedené meno a priezvisko alebo názov žiadateľa o uverejnenie odpovede.

V zmysle tlačového zákona nie sú povinní vydavateľ periodickej tlače a tlačová agentúra odpoveď zverejniť, ak žiadosť o uverejnenie nespĺňa zákonom predpísané náležitosti. V § 8 ods. 6 tlačového zákona je taxatívny výpočet dôvodov, keď sa odpoveď nemusí zverejniť. Pri práve na odpoveď sa predpokladá, že poškodená fyzická alebo právnická osoba vychádza pri formulovaní odpovede z faktov, ktoré považujú za pravdivé. V tejto súvislosti môžeme poukázať na skutočnosť, že: „každá fyzická alebo právnická osoba ... o ktorej médiá sprístupnili fakty, ktoré táto osoba alebo inštitúcia označí za nesprávne, má právo na odpoveď s cieľom opraviť uvedené fakty.“

V súvislosti s právom na odpoveď môže poškodená fyzická osoba alebo právnická osoba žiadať súdnou cestou uverejnenie odpovede a taktiež v prípade nezverejnenia odpovede alebo nedodržania predpísaných podmienok majú poškodení právo aj na primeranú peňažnú náhradu. Táto podľa tlačového zákona sa poskytuje od 50000,- Sk do 150000,- Sk, a možno ju vymáhať súdnou cestou. (§ 10 ods. 4).

V tejto súvislosti sa žiada upozorniť, že v § 12 tlačového zákona sú uvedené i sankcie na správne delikty, ktoré môže uložiť Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky vydavateľovi periodickej tlače alebo tlačovej agentúre, a to za porušenie povinnosti zakotvenej v § 6 ods. 1 tlačového zákona. Sankcie vo forme pokuty sa pohybujú v citovanom prípade do výšky 50000,- Sk. V prípade porušenia povinnosti podľa § 6 ods. 2 alebo 3 Ministerstvo kultúry SR môže vydavateľovi periodickej tlače uložiť pokutu do 30000,- Sk. Ďalej za porušenie povinnosti podľa § 11 ods. 8 môže vydavateľovi periodickej tlače uložiť pokutu do 10000,- Sk. Okrem toho môže Ministerstvo kultúry SR uložiť pokutu 30000,- Sk ak tlačová agentúra poruší povinnosti podľa § 6 ods. 4 tlačového zákona. Pritom treba poukázať na to, že: „Pri ukladaní pokút sa prihliada najmä na závažnosť, spôsob, čas trvania a následky porušenia povinnosti.“ (§ 12 ods. 4). Pokutu možno uložiť do jedného roka odo dňa, kedy sa o porušení povinnosti ministerstvo dozvedelo, alebo do dvoch rokov odo dňa, kedy k porušeniu povinnosti došlo (§ 12 ods. 5).

Pri rozbore a hodnotení práva na odpoveď sa žiada poukázať na významnú skutočnosť, že: „Právo na odpoveď je prejavom snahy o zrovnoprávnenie postavenia medzi tými, ktorí niekomu zasahujú do života, a tými ktorým sa do životov zasahuje“.

Dopad nového tlačového zákona na mediálny systém Slovenskej republiky

Nový tlačový zákon má pozitívny dopad na mediálny systém v nasledovných otázkach:

1. Rozširuje pramene mediálneho práva Slovenskej republiky (vystriedal formou zrušenia tlačový zákon č. 81/1966 Zb. v novelizovanom znení).

2. Zavádza nový moderný mediálno-právny inštitút a to „právo na odpoveď“, ktorým sa zdokonaľuje mediálny systém z hľadiska ďalšieho rozvoja demokracie a ochrany ľudských a občianskych práv a slobôd a dotýka sa na jednej strane slobody prejavu a slova, a na druhej strane ochrany cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby alebo názvu, dobrej povesti právnickej osoby.

3. Účinnosťou nového tlačového zákona vlastne zaniká kategória „hromadných informačných prostriedkov“. Nový tlačový zákon rozlišuje, resp. rozdeľuje médiá na printové a elektronické. V tejto súvislosti sa žiada poukázať na skutočnosť, že problém spočíva v tom, že existuje rozdiel medzi médiami a hromadnými informačnými prostriedkami a to nielen fakticky, ale aj v právnom režime. (Napr. z mediálneho systému sa stratili (zanikli) filmové týždenníky; výpočet médií z roku 1966 sa prežil.)

4. Spoločenská objednávka kládla na návrh tlačového zákona zvýšené nároky na kvalitu a profesionalitu poskytovania mediálnych informácií spoločnosti novodobými informačnými technológiami ako i na spôsob ich získavania, formu spracovania a pravdivosť zverejňovaných informácií. Taktiež pritom zdôrazňuje potrebu zabrániť možnostiam (resp. snahám) zneužívať slobodu prejavu a taktiež, či už vedome alebo nevedome, zabrániť manipulácii s informáciami. Okrem toho stanovuje a vymedzuje hranice zodpovednosti za zverejnenie informácie a z nej vyplývajúcich povinností vydavateľa a tlačovej agentúry. Tieto skutočnosti, resp. zvýšené nároky sa vlastne podarilo do nového tlačového zákona navrhovateľovi a koalícii v Národnej rade Slovenskej republiky presadiť, čím sa zvýšila i jeho kvalita a akcieschopnosť, resp. účinnosť voči médiám a novinárom.

5. Nový tlačový zákon z hľadiska právnej úpravy sleduje predovšetkým potrebu zdokonaliť úpravu práv a povinností osôb pri získavaní informácií, práv a povinností vydavateľa periodickej tlače a tlačovej agentúry. Oproti predchádzajúcej právnej úprave nový tlačový zákon chráni i zdroj a pôvod informácií získaných na zverejnenie. Ďalej nový tlačový zákon nahradzuje doterajšiu registráciu len evidovaním periodickej tlače. Okrem práva na opravu zavádza i inštitút práva na odpoveď a práva na dodatočné oznámenie.

6. Žiada sa osobitne zdôrazniť významnú skutočnosť, že médiá sú štvrtou veľmocou a majú významný vplyv na tvorbu politiky v štáte a verejnej mienky. Túto skutočnosť pri tvorbe, ako aj pri koncepcii a filozofii a tiež pri schvaľovacom procese nového tlačového zákona zákonodarca - Národná rada Slovenskej republiky - a navrhovateľ zákona rešpektovali. Stále mali na zreteli, že ide o zdokonalenie právnej úpravy obsiahnutej v navrhovanom novom tlačovom zákone. V tejto súvislosti treba poukázať i na skutočnosť, že existuje plán legislatívnych prác vlády Slovenskej republiky, ktorý obsahuje okrem iného i vytvorenie nového návrhu zákona o audiovizuálnom fonde a návrh zákona o novele zákona o informáciách. V prípade realizovania schváleného legislatívneho plánu vlády Slovenskej republiky v oblasti médií bude určite prínosom pre zdokonalenie mediálneho systému Slovenskej republiky. Nový tlačový zákon vytvára podmienky na zlepšenie fungovania mediálneho systému Slovenskej republiky ako celku. V jeho intenciách je potrebné odstrániť nedostatky a chyby v činnosti a fungovaní médií, v konaní novinárov a vydavateľov, ako i odstrániť médiokraciu a manipuláciu v médiách a taktiež zvýšiť kvalifikovanosť a profesionalitu novinárov, a to tak v printových, ako aj elektronických médiách. Okrem toho je potrebné dodržiavať morálno-etický kódex novinára - žurnalistu a uplatňovať i samoreguláciu v činnosti mediálneho systému v Slovenskej republike. Pritom môžeme predpokladať, že nový tlačový zákon okrem iného pozitívne ovplyvní plnenie vzdelávacej, kultúrnej a najmä informačnej úlohy v rámci mediálneho systému Slovenskej republiky, a to vo vzťahu k našim občanom, ako aj politikom a štátnym a samosprávnym orgánom.

7. Nový tlačový zákon v mediálnom systéme Slovenskej republiky ako prvý po zmene politického systému principiálne aplikuje konzekvencie konštitutívneho vzťahu (printových a elektronických) médií a občianskej spoločnosti v podmienkach transformujúcej sa slovenskej kultúry na ceste k jej vyššiemu stupňu zrelosti. Jednoznačne vystupuje na obranu ľudských práv občana a verejných činiteľov ako občanov. Takto aj legislatívne potvrdzuje ich primárnu súvislosť: médiá, tlačové i elektronické, v demokratickom politickom systéme slúžia jedinému cieľu: optimalizácii formovania verejnej mienky z hľadiska všetkých zainteresovaných strán, teda nielen jej mediálnych sprostredkovateľov, aj keď sú jej nenahraditeľným predpokladom a podmienkou, ktorá sa aj takto potvrdzuje, a nie spochybňuje (ako tvrdia oponenti). Takto zákon efektívne prispieva k rozvoju občiansko-kultúrnych hodnôt záväzných pre celú spoločnosť, jej všetkých členov, ako aj k demokratizmu spoločnosti a štátu. Od nej sa napokon odvodzuje i sama autonómnosť a funkčnosť médií. Tým vlastne zdokonaľuje mediálny systém Slovenskej republiky a humanizuje spoločenské vzťahy.

8. Žiada sa osobitne zdôrazniť významná skutočnosť, že zákon chráni slobodu a práva občanov pred ich porušovaním, prameniacich z boja záujmov a mienok, ktoré napríklad neumožňuje rozvinúť argumenty a protiargumenty v rámci diskusie, napokon i politického dialógu. Takto nový zákon prispieva k účinnejšiemu uplatňovaniu princípu zodpovednosti v celom systéme mediálnej komunikácie, mediálnej etiky, ktorá inak nemá v tejto sfére veľké šance (zodpovednosť za výber témy, jej spracovanie a sprostredkovanie - medializáciu, a to vždy na báze komunikácie, nielen jednosmerného šírenia; komunikácia vyžaduje právo na odpoveď, korekciu, interpretáciu, výklad, ochranu zdrojov). Zákon môže efektívne v spoločensko-politickej a právnej praxi prispievať k uplatňovaniu etiky mediálnej korektnosti a objektivizácii spravodajstva, kryštalizácii verejnej mienky a tým aj k pozitívnej stabilizácii celej spoločnosti a tým zvyšuje i kvalitu mediálneho systému Slovenskej republiky.

Ak už v prípravnej etape zákon vyvolal polemické až hysterické reakcie zo strany opozície, majiteľov a reprezentantov niektorých médií, je to pochopiteľné: tak sa iba potvrdzuje mimoriadna spoločenská závažnosť otázok, s ktorými prichádza jeho riešenie. Pretože verejná morálka ako systém hodnôt a noriem nepadá nikde z neba ako manna, musí sa presadzovať ako primárna úloha socializácie všetkých členov a inštitútov demokratickej spoločnosti, nielen politiky, štátnej moci, ale aj médií, ktoré napokon žijú zo sociálnych funkcií spoločenskej komunikácie, ktorá nielenže nesmie byť jednostranná, ale musí byť čo najkomplexnejšia: Jednosmerné šírenie správ nie je komunikácia, ale manipulácia, ktorá skresľuje všetko, negatívne zasahuje, rozkladá spoločenské i medziľudské vzťahy, štruktúry, toleranciu, pluralitu.

Verejná mienka ako výsledok procesov komunikácie občanov stojí a padá na výmene informácií v širokom zmysle slova otázok, tém, názorov, argumentácií, explikácií. Pokiaľ verejná komunikácia, ktorú iniciujú a sprostredkúvajú médiá, neodzrkadľuje čo najúplnejšie spoločenské dianie a reflexiu jeho nositeľov, tým aj sebapoznanie spoločnosti, jej reprezentantov, ale i prostých občanov - vedie do slepej uličky, zvyšuje neprehľadnosť spoločnosti, podkopáva jej vlastné korene.

Slobodná a ničím nehatená výmena názorov prostredníctvom mediálnej komunikácie všetkých typov je aj hlavným kritériom úrovne demokracie a jej rozvoja, ale aj kultúry spoločenskej komunikácie, napokon aj jej sociálnej stability. Sloboda vždy implikuje aj obsažnosť a úplnosť informácií a ich kontextov, ktorých komplexnosť sa u nás často redukuje napríklad skracovaním diskusie nedovoľujúc im rozvinúť argumenty (skracovanie zo strany moderátora v mene časových limitov a pod. takto skresľuje vnímanie problému, jeho súvislostí, vôbec sám zmysel dialógu, je to manipulatívny zásah).

Treba poukázať i na to, že nový tlačový zákon nerieši všetky aktuálne otázky rozvoja našej mediálnej spoločnosti. Podstatne však môže ovplyvňovať samu kultúru, osobitne jazykovú, ale aj vzdelávanie, rozvoj systému kooperácie kultúrnych inštitúcií, ktoré sa často nedostávajú k slovu (napr. spisovatelia a vedci). Mal by efektívnejšie prispievať ku kroteniu expanzií mediálneho trhu a s nimi spojenej trivializácie. Pred legislatívou stojí naliehavá otázka mediálnej kompetentnosti občanov, ktorú tento tlačový zákon otvára ako problém štátnej dôležitosti: Vedomie občanov demokratickej spoločnosti by sa nemalo stávať obeťou trhových mechanizmov, ani bojov o diváka, sledovanosti, reklamných záujmov, ktoré formujú infantilného občana aj tam, kde ide o všetko.

Záverom môžeme konštatovať, že i keď od účinnosti nového tlačového zákona prešiel krátky čas, tento sa ukázal ako životaschopný a to svojim najmä novým právno-mediálnym inštitútom - právom na odpoveď, ako aj ostatnou právnou úpravou, ako moderný a demokratický zákon chrániaci základné ľudské a občianske práva a slobody, osobitne slobodu slova a prejavu, právo na informácie a ochranu osobnosti, ako aj ochranu súkromia a vôbec demokratických princípov právneho štátu, čo má význam pre rozvoj demokracie a budovanie Slovenskej republiky ako právneho štátu.

Kresba: Andrej Mišanek